

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Tereza Čížková

**Diplomacie Spojených států amerických a summit
ve Vídni v kontextu studené války**

Bakalářská práce

Praha 2010

Autor práce: **Tereza Čížková**

Vedoucí práce: **PhDr. Bohuslav Litera, CSc.**

Oponent práce:

Datum obhajoby: **2010**

Hodnocení:

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna veřejnosti pro účely výzkumu a studia.

V Praze dne 21. května 2010

Tereza Čížková

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala PhDr. Bohuslavu Literovi, CSc. za odborné vedení, vstřícný přístup a cenné připomínky.

PROJEKT BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Jméno:

Tereza Čížková

E-mail:

terc@centrum.cz

Semestr:

čtvrtý (letní)

Akademický rok:

2008/2009

Název práce:

Diplomacie Spojených států amerických a summit ve Vídni v kontextu studené války

Předpokládaný termín dokončení (semestr, školní rok):

šestý (letní), 2009/2010

Vedoucí bakalářského semináře:

doc. PhDr. Jiří Vykoukal, CSc.

Vedoucí práce (není povinné):

Zdůvodnění výběru tématu práce (5 řádek):

Studenou válku na začátku šedesátých let charakterizuje eskalace napětí v americko-sovětských vztazích ústící v nejdůležitější krizi celého konfliktu mezi západním a východním blokem. Otázka přípravy na vrcholné jednání představitelů tehdejších dvou velmocí, jeho průběh, zasazení do kontextu studené války a míry vlivu na události celosvětového dopadu je impulsem k podrobnější analýze umožňující jeho komplexní zhodnocení.

Předpokládaný cíl (5 řádek):

Cílem mé práce je posoudit přípravu administrativy J. F. Kennedyho na bilaterální schůzku s N. S. Chruščovem stejně jako její průběh a důsledky z pohledu USA. Zaměřím se také na politické události bezprostředně předcházející vídeňskému summitu, mající na jeho výsledek vliv, a případné další determinující okolnosti a předpoklady. Konfrontuji závěry jednání s vývojem v americko-sovětských vztazích a budu sledovat, zda jsou v přímé souvislosti.

Základní charakteristika tématu (10 řádek):

Setkání nejvyšších představitelů Spojených států amerických a Sovětského svazu v červnu 1961 patří mezi nejdůležitější události studené války v rámci šedesátých let. Pro nového amerického prezidenta J. F. Kennedyho znamenalo nejen možnost prvního osobního jednání se sovětským protějškem, ale také šanci pokusit se vyřešit zásadní sporné otázky. Schůzka odehrávající se ve Vídni byla ovlivněna historií vzájemných vztahů obou velmocí a aktuální mezinárodní politickou situací. Vývoj v klíčových zájmových oblastech, které představovaly Berlín, Kuba či Laos, strategie přípravy a očekávání výsledků jednání z americké strany byly základními předpoklady vedoucí k úspěchu nebo selhání jednání. Samotný jeho průběh a témata, která byla diskutována, umožňují zasadit následný vývoj studené války z pohledu USA do širšího kontextu.

Předpokládaná struktura práce (10 řádek):

V první části práce stručně nastíním politickou situaci před vídeňskou schůzkou a to

především aktuální pozici Spojených států v rámci vztahu se SSSR. V této části shrnu a posoudím možný vliv nejdůležitějších událostí, jako byl americký neúspěch v Zátocě svini či rostoucí náskok Sovětského svazu ve vesmírném závodě a jeho politicko-vojenský dopad. Budu se věnovat cílům administrativy prezidenta Kennedyho, základním rysům její zahraniční politiky vůči SSSR a cílům, které chtěla účastí na summitu dosáhnout. V druhé části rozeberu samotné jednání - hlavní témata, jeho průběh a výsledek. Soustředit se budu především na vyjednávací pozici Spojených států včetně vzájemných očekávání J. F. Kennedyho a jeho politického protějšku. Třetí část práce věnuji analýze následujících klíčových událostí studené války bezprostředně následující summit, důraz budu klást na vliv schůzky J. F. Kennedyho a N. S. Chruščova na tyto události. Nejvíce se zaměřím na otázku Berlína a druhé krize kulminující stavbou berlínské zdi. Závěr práce bude obsahovat shrnutí předpokladů vedoucích k výsledku summitu a dopadů této schůzky na vývoj a průběh studené války.

Základní literatura (10 nejdůležitějších titulů):

- prameny v podobě dokumentů amerického Státního Departmentu, dostupné z: <http://history.state.gov/historicaldocuments/>
- DALLEK, Robert. *An Unfinished Life: John F. Kennedy: 1917-1963*. Boston: Little, Brown and Company, 2003. 838 s.
- DURMAN, Karel. *Popely ještě žhavé: Válka a nukleární mír*. Praha: Karolinum, 2004. 604 s.
- GIGLIO, James N. *The Presidency of John F. Kennedy*. Lawrence : University Press of Kansas, 1991.
- PATERSON, Thomas G. *Kennedy's quest for victory: American foreign policy, 1961-1963*. New York: Oxford University Press, 1989. 407 s.
- SCHLESINGER, Arthur M., jr. *A Thousand Days: John F. Kennedy in the White House*. Boston: Houghton Mifflin Company, 1965. 1087 s.
- SORENSEN, Theodore C. *Kennedy*. New York: Bantam Books, 1966. 881 s.
- TAUBMAN, William. *Chruščov: člověk a jeho doba*. Praha: BB art, 2005. 846 s.
- BRESLAUER, George W. Do Soviet Leaders Test New Presidents? *International Security*, Vol. 8, No. 3 (Winter, 1983-1984), str. 83-107 Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/2538701>
- MONGAR, Thomas M. Personality and Decision-Making: John F. Kennedy in Four Crisis Decisions. *Canadian Journal of Political Science / Revue canadienne de science politique*, Vol. 2, No. 2 (Jun., 1969), str. 200-225 Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/3231500>
- NELSON, Anna Kasten. President Kennedy's National Security Policy: A Reconsideration. *Reviews in American History*, Vol. 19, No. 1 (Mar., 1991), str. 1-14 Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/2703369>

Podpis studenta a datum

Schváleno

Datum

Podpis

Vedoucí bakalářského semináře

--	--	--

Garant oboru		
---------------------	--	--

Obsah

Úvod.....	1
1. Politický vývoj před summitem	5
1.1. Berlín	5
1.2. Vojenská oblast.....	7
1.3. Kuba.....	9
1.4. Kennedy a Chruščov	11
1.4.1. Vzájemná komunikace.....	11
1.4.2. Přípravy na summit.....	13
1.4.3. Předpoklady k summitu	15
2. Summit ve Vídni	16
2.1. Den první	18
2.2. Den druhý	21
2.3. Hodnocení	24
2.3.1. Sovětské hodnocení.....	25
3. Svět po summitu	28
3.1. Aide – mémoire	28
3.2. Formulace odpovědi.....	29
3.3. Kennedyho projev k americkému lidu	31
3.4. Berlínská zeď	33
4. Závěr	37

Seznam literatury a elektronických zdrojů	40
---	----

Abstract

This bachelor thesis “The Diplomacy of the United States of America and the Summit in Vienna in the context of the Cold War“ deals with the role and accomplishments of the John F. Kennedy administration at the meeting with the Soviet delegation in the spring of 1961. The first part examines the presumptions and the general conditions determined by the political development between the United States and the Soviet Union forgoing the summit. The second part describes the summit itself and focuses mainly on the most significant parts including the disputable items between the counterparties. The third part analyzes the imminent impact of the outcomes of the summit at the international affairs and the consequent events.

Keywords

Cold War, world politics, foreign policy, summit, United States of America, Soviet Union

Úvod

Studená válka zásadním způsobem určovala chod světových událostí druhé poloviny dvacátého století. Ač nikdy nepřerostla ve válku otevřenou, která by znamenala pro velkou část obyvatel Země zkázu, střídala se během ní období relativního klidu a eskalovaného napětí. Její dva hlavní aktéři – Spojené státy americké a Sovětský svaz – na sebe nikdy nezaútočily, ale během jejího trvání docházelo ke krizím s potenciálem přerůst v přímý jaderný konflikt. Oba státy se staly mocnostmi, které získaly v poválečném světě rozhodující postavení a měly zásadní vliv na rozdělení Evropy i celého světa do dvou odlišných politicko-ideologických bloků.

Povaha americko-sovětských vztahů proto určovala hlavní směr světové politiky a prakticky rozhodovala o míru či vypuknutí války. Vzájemná komunikace mezi hlavními představiteli Spojených států a Sovětského svazu se ukázala být důležitým prvkem řešení krizí a budování důvěry vedoucího ke snižování napětí. Po nástupu Nikity Sergejeviče Chruščova do funkce prvního tajemníka ÚV KSSS a později i předsedy Rady ministrů se změnil sovětský přístup k provádění zahraniční politiky, neboť již bylo zřejmé, že by případná jaderná válka neměla vítězů. Přímá setkání na nejvyšší úrovni začínala být součástí diplomacie obou velmocí a naznačovala budoucí trend pořádání summitů za účasti prezidenta USA a nejvyššího představitele SSSR.

Schůzka odehrávající se ve Vídni, které se za sovětskou stranu zúčastnil první tajemník Nikita S. Chruščov a za americkou prezident John F. Kennedy, byla ovlivněna historií vzájemných vztahů obou velmocí a aktuální mezinárodní politickou situací. Vývoj v klíčových zájmových oblastech, které představovaly Berlín, Kuba či Laos, a očekávání výsledků jednání z americké a sovětské strany byly základními předpoklady vedoucími k úspěchu nebo selhání bilaterálního jednání. Samotný jeho průběh a témata, která byla diskutována, umožňují zasadit následný vývoj studené války do širšího kontextu.

Metodou historické analýzy se v této práci snažím zhodnotit jednotlivé faktory, které na výsledek summitu měly vliv, a zjišťuji míru jejich dopadu v souvislosti s průběhem schůzky. Přípravy americké strany, jejich adekvátnost a tematické zaměření stejně jako subjektivní předpoklady představují hlavní oblast, na kterou se tato práce zaměřuje. Jejím cílem je tak posoudit objektivní i subjektivní faktory a okolnosti, které mohly na závěry summitu pozitivně či negativně působit, a zároveň zasadit následný vývoj v americko-sovětských vztazích do kontextu s jednáními ve Vídni.

Důležitým zdrojem této práce jsou primární prameny v podobě dokumentů amerického Státního departmentu, zveřejněných v rámci edice *The Foreign Relations of the United States*. Týkají se jak vídeňské schůzky, tak americko-sovětské komunikace, berlínské krize a zahraniční politiky Spojených států. Jedná se především o přepisy jednání americké a sovětské delegace ve Vídni, kopie korespondence mezi USA a SSSR a vzájemných dopisů Johna F. Kennedyho a Nikity S. Chruščova či speciálních podkladů vypracovaných Státním departmentem před vídeňskou schůzkou. Práce dále čerpá z dokumentů dostupných v prezidentské knihovně Johna F. Kennedyho, například přepisů projevů amerického prezidenta k veřejnosti. Tyto dokumenty tak díky své povaze představují důležitý zdroj pro analýzu jednání ve Vídni a umožňují sestavit co nejvíce kompletní obraz tehdejších událostí. Primární prameny týkající se Sovětského svazu jsou v současnosti stále jen velmi těžko dostupné.

Zdroje, vztahující se k tématu, dále zahrnují sekundární literaturu v podobě politicko-historických publikací zaměřených na sledované období studené války (*Západ: Spojené státy a západní Evropa ve studené válce*, *Popely ještě žhavé: Válka a nukleární mír* či *Studená válka 1954-1964: Sovětské dokumenty v českých archivech*) a americkou zahraniční politiku v období Kennedyho administrativy (*President Kennedy: Profile in power*, *The Presidency of John F. Kennedy*, *A Thousand Days: John F. Kennedy in the White House* nebo *Kennedy's quest for victory: American foreign policy 1961-1963*). Zároveň práce čerpá z biografii J. F. Kennedyho (*An Unfinished Life: John F. Kennedy 1917-1963* nebo *Kennedy*) a N. S. Chruščova (*Chruščov: Člověk a jeho do-*

ba) a také z odborných článků z časopisů *International Affairs*, *International Security* či *Military Affairs*.

Tyto články se týkají období Kennedyho administrativy a událostem, které mu bezprostředně předcházely, jako byl například incident s letadlem U-2 a jeho důsledky na vzájemné americko-sovětské vztahy. Příčiny, průběh a dopady druhé berlínské krize či vývoj jednání o zákazu jaderných zkoušek patří mezi další tematické okruhy použitých článků. Ty se dále zabývají také způsobem jednání, který sovětští představitelé uplatňovali vůči svým americkým protějškům, což umožňuje zasadit konkrétní přístup Sovětů na vídeňské schůzce do širšího kontextu.

Autory titulů *Kennedy* a *A Thousand Days: John F. Kennedy in the White House* jsou bývalí prezidentovi poradci Theodore Sorensen a Artur M. Schlesinger. V obou knihách je patrná snaha jejich autorů hodnotit jednotlivá Kennedyho rozhodnutí a působení během vídeňské schůzky převážně kladně a neupozorňovat na chyby, kterých se prezident dopustil. Proto tyto publikace slouží především jako zdroj přímých citací, či informací, které mohli zachytit pouze nejbližší prezidentovi poradci. Biografie *An Unfinished Life: John F. Kennedy 1917-1963* Roberta Dalleka naopak zachycuje události z neutrálního pohledu, přínosem je především její podrobný popis faktorů, například Kennedyho zdravotního stavu, které mohly ovlivnit prezidentovy vyjednávací schopnosti. Rozsáhlý životopis *Chruščov: Člověk a jeho doba* od Williama Taubmana nabízí komplexní pohled na tohoto sovětského politika, z velké části díky nově zpřístupněným zdrojům a rozhovorům s Chruščovovými příbuznými a spolupracovníky.

Z publikací týkajících se období Kennedyho administrativy a jejích zahraničně-politických kroků lze jako nejvíce přínosné hodnotit tituly *The Presidency of John F. Kennedy* a *President Kennedy: Profile of Power*. První jmenovaná vyšla jako součást edice *American Presidency Series* a vyváženě analyzuje úspěchy a neúspěchy Kennedyho prezidentství, druhá na základě mnoha dokumentů, nahrávek a rozhovorů představuje komplexní obraz amerického prezidenta a jeho kroků v úřadu prakticky den po dni. Kniha nazvaná *Summits: Six Meetings that Shaped the Twentieth Century* za-

znamená průběh nejdůležitějších summitů dvacátého století, poměrně podrobně popisuje jejich průběh i vybrané politické události tehdejší doby, ale neobsahuje hlubší analýzu.

Práce čerpá také ze sovětské literatury, konkrétně z memoárů dlouholetého sovětského ministra zahraničí Andreje Gromyka, který se vídeňské schůzky také účastnil, a z knihy jeho syna Anatolije Gromyka zaměřující se na americkou zahraniční politiku v letech 1960 až 1970. Oba tituly vyšly ještě během sovětské éry a to pouze v ruském jazyce, jejich přínos této práci tedy spočívá v zachycení odlišného vnímání amerického působení na summitu, než jaké je běžné u ostatních autorů. Je v nich patrný ideologický podtext typický pro historicko-politickou literaturu oficiálně publikovanou v Sovětském svazu, ale i přesto v nich lze nalézt relevantní informace o tehdejší sovětské postoj, i když taktéž ovlivněné režimem a jeho ideologií.

1. Politický vývoj před summitem

Vzájemný vztah Spojených států amerických a Sovětského svazu a vývoj toho vztahu od počátku roku 1961 ovlivnilo hned několik faktorů, které jsou v této kapitole analyzovány a hodnoceny v případné souvislosti s vlivem na setkání. Po incidentu se sestřelením amerického špionážního letadla U-2 nad Sverdlovskem v květnu 1960 přišlo ochlazení v americko-sovětských vztazích, které do té doby pozitivně ovlivňovala návštěva Nikity Chruščova ve Spojených státech. Ta v roce 1959 přinesla naději na výrazné zmírnění napětí a možné utlumení hrozby jaderného konfliktu symbolizujícího probíhající studenou válku¹.

Plánovaný summit v Paříži, na kterém mělo dojít k projednání zásadních otázek týkajících se vztahu mezi Západem a Východem za účasti nejvyšších představitelů Spojených států, Sovětského svazu, Velké Británie a Francie, se nekonal. A jelikož rok 1960 znamenal také prezidentské volby v USA, americká ani sovětská strana nepodnikaly žádné další významnější kroky. Čekání na novou administrativu skončilo 20. ledna 1961 spolu s nástupem Johna F. Kennedyho do prezidentského úřadu.

Úkoly, které na nového prezidenta čekaly, představovaly především řešení situace v Berlíně, celé jihovýchodní Asii a také na Kubě. Kromě toho se musel také zabývat otázkou technologického pokroku ovlivňujícího oblast vojenské rovnováhy mezi oběma velmocemi.

1.1. Berlín

¹ A FRAGILE DETENTE: The U-2 Incident Re-examined Autor: James A. Nathan Zdroj: Military Affairs, Vol. 39, No. 3 (Oct., 1975), str. 97-104 Publikoval: Society for Military History Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/1986900> Staženo: 15/02/2010 15:25

Rozdělené město se v roce 1958 stalo opět, po téměř deseti letech od konce první berlínské krize, centrem dění světové politiky². Neustávající odliv především kvalifikovaných a vzdělaných východní Němců přes Berlín na Západ představoval velký problém nejen pro Ulbrichtův režim v NDR, ale i pro Sovětský svaz. Ten zaznamenal neúspěch v jednání se Západem, neboť se mu nepodařilo donutit vlády západních mocností uznat Německou demokratickou republiku, založenou v roce 1949.

Chruščovovy útoky a obviňování Spojených států z dodávání jaderných zbraní Spolkové republice Německo a porušování čtyřstranné postupimské dohody o demilitarizaci Německa vyvrcholily výhrůžkou uzavření separátní mírové smlouvy s NDR a předáním pravomocí ke spravování přístupů do Západního Berlína vládě NDR³. Západ by tak byl donucen začít jednat o přístupu do Berlína s východoněmeckou vládou, kterou ale diplomaticky neuznával. Ten však trval na svobodných celoněmeckých volbách předcházejících sjednocení a odmítal možnost uzavření dvou mírových smluv se SRN a NDR⁴. Situaci Berlína ani východoněmeckého režimu se Chruščovovi touto hrozbou nepodařilo vyřešit, ale naopak destabilizoval a ohrozil křehký status quo v Evropě. Mírovou smlouvu tedy Chruščov neuzavřel, otázka Berlína i přes to zůstávala nadále potencionálním ohniskem konfliktu.

V následujících letech tak Berlín postihla druhá krize, zostřená hrozbou jaderné války. Otázka budoucí podoby Berlína měla být mimo jiné projednávána také na výše zmiňovaném Pařížském summitu. Vzhledem k jeho krachu se očekávání ohledně vyřešení komplikované situace obrátila směrem k Washingtonu, neboť Chruščov prohlásil, že s dalšími kroky počká na nového amerického prezidenta⁵. Sám zmínil otázku Berlína ve svém ostrém projevu z 6. ledna 1961 k představitelům komunistických stran: „[...] dříve nebo později musí být okupační režim v tomto městě ukončen. Je nezbytné pokračovat a přivést agresivně smýšlející imperialisty k rozumu a přinutit je,

² LUŇÁK, Petr. *Západ.Spojené státy a Evropa ve studené válce*. Praha : Nakladatelství Libri, 1997. str.182

³ The Berlin Crisis 1958-1962 Autor: Elisabeth Barker Zdroj: International Affairs (Royal Institute of International Affairs 1944-), Vol. 39, No. 1 (Jan., 1963), str. 59-73 Publikoval: Blackwell Publishing on behalf of the Royal Institute of International Affairs Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/2610505> Staženo: 15/02/2010 15:20

⁴ LUŇÁK, Petr. *Západ.Spojené státy a Evropa ve studené válce*. Praha : Nakladatelství Libri, 1997. str.185

⁵ Barker, The Berlin Crisis 1958-1962

aby se vypořádali se skutečnou situací. Kdyby se měli vzepřít, přijmeme rozhodná opatření, podepíšeme mírovou smlouvu s Německou demokratickou republikou.“⁶

Kennedy se ale problematikou Berlína v prvních měsících v úřadě výrazněji nezabýval, nezmínil se o ní ani ve svém inauguračním projevu⁷. Chruščov se prostřednictvím diplomatů a sovětských politiků pokoušel ihned po listopadových volbách zjistit, jaký má čerstvě zvolený americký prezident názor na řešení berlínské otázky. Ze Spojených států však nepřicházely žádné významnější signály o průlomu v jejím řešení.

Americký velvyslanec v Moskvě Llewellyn Thompson prezidenta Kennedyho varoval před nečinností ze strany Spojených států, která by mohla vyústit až podpisem separátní smlouvy a stavbou zdi oddělující sovětský sektor od sektorů západních⁸. Kennedy se však, přes velvyslancova doporučení, k žádnému konkrétnímu kroku neodhodlal. Předpokládal, že zvýšení vojenského rozpočtu bude dostatečné, aby odradilo Chruščova od jakékoli jednostranné akce v Berlíně⁹.

1.2. Vojenská oblast

Opatření, která na poli obrany a vojenských technologií prezident Kennedy podnikl, spočívala ve zvýšení vojenského rozpočtu o celých třicet procent zahrnující mimo jiné podporu projektů nových mezikontinentálních střel Minuteman a raket Polaris odpalovaných z ponorek¹⁰. Růst výdajů na obranu byl už jedním z hlavních témat Kennedyho předvolební kampaně, během které kritizoval svého předchůdce v prezidentském úřadu Dwighta Eisenhowera za neschopnost čelit rostoucímu sově-

⁶ SCHLESINGER, Arthur M., Jr. *A Thousand Days: John F. Kennedy in the White House*. Boston: Houghton Mifflin Company, 1965. str. 303 (pozn.překl.aut.)

⁷ Inaugural Address of President John F. Kennedy. John F. Kennedy Presidential Library and Museum. [Online] [Citace: 22. Únor 2010.] Dostupné z: <http://www.jfklibrary.org/Historical+ReZdrojs/Archives/Reference+Desk/Speeches/JFK/003POF03Inaugural01201961.htm>

⁸ TAUBMAN, William. Chruščov: Člověk a jeho doba. Praha : BB/Art, 2005. str. 486

⁹ SCHLESINGER, *A Thousand Days: John F. Kennedy in the White House*, str. 348

¹⁰ President Kennedy's National Security Policy: A Reconsideration Autor: Anna Kasten Nelson Zdroj: *Reviews in American History*, Vol. 19, No. 1 (Mar., 1991), str. 1-14 Publikoval: The Johns Hopkins University Press Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/2703369> Staženo: 03/01/2010 14:28

skému vojenskému potenciálu. Ještě jako senátor se Kennedy vyjadřoval ke stavu *vojenského gapu*¹¹ a apeloval na jeho smazání¹². Tato Kennedyho politika, založená na reálně neexistujícím předpokladu náskoku Sovětů v oblasti mezikontinentálních raket, nevnese do vzájemných americko-sovětských vztahů větší míru důvěry.

Událost, která ještě podpořila ochotu Kennedyho administrativy investovat do dalšího posilování americké obrany, byl první úspěšný let člověka do vesmíru uskutečněný 12. dubna 1961¹³. Jurij Gagarin a jeho Vostok 1 se tak nestal pouze symbolem vědecko-technologického pokroku, ale znamenal také potvrzení vyspělosti sovětského raketového arzenálu. Kromě toho, že akceleroval vesmírné závody mezi oběma velmocemi, výrazně zvýšil sebevědomí sovětskému vůdci Chruščovovi.

U amerického prezidenta Kennedyho měl sto minut trvající oblet Země přesně opačný efekt i přes to, že následující měsíc také americký astronaut Alan Shephard podnikl úspěšný let do vesmíru. Kennedy se poté rozhodl vyhlásit sebevědomý cíl – přistání americké posádky na Měsíci uskutečněné do deseti let¹⁴. Tento krok měl, jak prezident zamýšlel¹⁵, zvýšit morálku země a přispět k posílení prestiži Spojených států.

V souvislosti s vojenským aspektem americko-sovětského vztahu hrála důležitou roli také jednání o jaderných zkouškách a kontrole zbrojení. Pro Kennedyho představovala možnost vypuknutí jaderné války pravděpodobně největší hrozbu, které po nástupu do úřadu musel čelit. Nebezpečí ničivé jaderné války bylo také motivem, proč Kennedyho administrativa začala pracovat na formulaci nové jaderné doktríny. Ta měla nahradit stávající doktrínu hromadné odvety (*massive retaliation*) neumožňující reagovat přiměřeně na případný útok. Doktrína pružné reakce (*flexible response*), vy-

¹¹ vojenský gap neboli rozdíl v počtu jaderných hlavic a jejich nosičů mezi USA a SSSR; ve skutečnosti ale neexistoval, USA v letech 1961-2 dosáhly náskoku na SSSR v počtu jaderných bomb v poměru 10:1 (Durman, str. 542)

¹² DALLEK, Robert. *An Unfinished Life: John F. Kennedy 1917-1963*. Boston: Little, Brown and Company, 2003. str. 289

¹³ DURMAN, Karel. *Popely ještě žhavé: Válka a nukleární mír*. Praha: Karolinum, 2004. str. 537

¹⁴ Message to the Congress on Urgent National Needs (Excerpt), May 25, 1961. John F. Kennedy Museum and Presidential Library. [Online] [Citace: 23. Únor 2010.] Dostupné z: <http://www.jfklibrary.org/Asset+Tree/Asset+Viewers/Audio+Video+Asset+Viewer.htm?guid={573E950E-8353-499C-9321-4E2223C3A185}&type=Audio>.

¹⁵ DALLEK, *An Unfinished Life: John F. Kennedy 1917-1963*, str. 394

pracovaná ministerstvem obrany v prvním roce Kennedyho působení v úřadu, umožňovala přizpůsobit americkou vojenskou odpověď úměrně útoku a nechávala možnost vyhnout se totální jaderné válce¹⁶.

Jeho snaha „vrátit jaderného džina zpátky do láhve“¹⁷ kontrastuje se zvyšováním americké připravenosti na jadernou válku v podobě nových typů raket. Vývoj situace však také nepředznamenával blížící se dohodu, neboť sovětská strana v dubnu 1961 zablokovala jednání o zákazu jaderných zkoušek probíhající v Ženevě¹⁸. Sověti požadovali, aby byl americko-britský návrh smlouvy pozměněn a kontrolu dodržování smlouvy prováděli zástupci zemí Západu, Východu a neutrálních států¹⁹. Vyřešit otázku jaderných testů tak zůstávalo jedním z řady úkolů setkání Kennedyho a Chruščova ve Vídni.

1.3. Kuba

Castrova revoluce z roku 1959²⁰ a pozdější politický vývoj určil orientaci Kuby na Sovětský svaz. Kennedy se už během předvolební kampaně soustředil na tuto jedinou komunistickou zemi na západní polokouli a po nástupu do úřadu se jeho administrativa začala Kubou a jejím vůdcem Fidelem Castrem intenzivně zabývat²¹.

Prezident Kennedy se rozhodl podpořit akci jednotek složených z kubánských emigrantů v jejich plánu podniknout invazi na Kubu s cílem svrhnout Castrův režim. Ta však skončila v dubnu 1961 fiaskem, když se invazním oddílům nepodařilo porazit

¹⁶ SLANTCHEV, Branislav L. National Security Strategy: Flexible Response, 1961-1968. [Online] [Citace: 24. Duben 2010] Dostupné z: <http://slantchev.ucsd.edu/courses/nss/lectures/16-flexible-response.pdf>

¹⁷ Kennedy in the Presidency: A Premature Astrraaisal Autor: Richard E. Neustadt Zdroj: Political Science Quarterly, Vol. 79, No. 3 (Sep., 1964), str. 321-334 Publikoval: The Academy of Political Science Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/2145903> Staženo: 15/02/2010 15:40

¹⁸ Do Soviet Leaders Test New Presidents? Autor: George W. Breslauer Zdroj: International Security, Vol. 8, No. 3 (Winter, 1983-1984), str. 83-107 Publikoval: The MIT Press Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/2538701> Staženo: 15/02/2010 15:18

¹⁹ A Ban on Nuclear Tests: The Course of the Negotiations, 1958-1962 Autor: Richard Scott Zdroj: International Affairs (Royal Institute of International Affairs 1944-), Vol. 38, No. 4 (Oct., 1962), str. 501-510 Publikoval: Blackwell Publishing on behalf of the Royal Institute of International Affairs Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/2609574> Staženo: 23/02/2010 14:47

²⁰ KVAČEK, Robert, et al. 20. století o sobě: dějiny v dokumentech. Liberec: Dialog, 2005. str. 162

²¹ DALLEK, An Unfinished Life: John F. Kennedy 1917-1963, str. 439

Castrovu armádu a postoupit tak dále do vnitrozemí. Neúspěch akce, známé jako vyloďení v Zátocě sviní, byl z části zapříčiněn také prezidentovým rozhodnutím nevyslat v plném rozsahu americké vzdušné síly, případně i pozemní jednotky, které by mohly zvrátit průběh bojů ve prospěch proticastrovských oddílů.

Kennedy tak, i přes počáteční odhodlání zesílené obavou z možného růstu rizika v případě pokračující expanze Castrova socialistického modelu do Latinské Ameriky²², nakonec upustil od rozsáhlé akce. Pro prezidenta představoval neúspěch akce osobní selhání, neboť se vinil z neschopnosti správně posoudit tajnými službami a armádou předkládané scénáře²³. Jeho poradci Sorensen či Schlesinger ji hodnotili jako nejhorší Kennedyho porážku, kterou během svého prezidentství utrpěl. Za neúspěch akce prezident přijal politickou odpovědnost, veřejně vyslovenou během tiskové konference z 21. dubna²⁴. Paradoxně, invazní plán byl vypracován ještě během působení Kennedyho předchůdce v Bílém domě Dwighta Eisenhowera a nová administrativa ho tedy pouze schválila.

Chruščov na vývoj na Kubě reagoval prostřednictvím dopisu z 18. dubna adresovaného Kennedymu, ve kterém apeloval na prezidenta, aby zastavil probíhající invazi a přispěl tak k udržení světového míru²⁵. Poté, co již byl jasný neúspěch celé akce a neochota americké vlády nasadit vlastní armádu, Chruščov vyhodnotil situaci jako důkaz Kennedyho váhavosti a slabosti²⁶. „To je opravdu tak nerozhodný?“²⁷ ptal se prý tehdy Chruščov sám sebe a považoval výsledek pro Spojené státy za pokořující, což ho ještě utvrdilo v úmyslu co nejdříve se s americkým protějškem setkat.

²² SORENSEN, Theodore C. *Kennedy*. New York: Bantam Books, 1966. str. 331

²³ Personality and Decision-Making: John F. Kennedy in Four Crisis Decisions Autor: Thomas M. Mongar Zdroj: Canadian Journal of Political Science / Revue canadienne de science politique, Vol. 2, No. 2 (Jun., 1969), str. 200-225 Publikoval: Canadian Political Science Association and the Société québécoise de science politique Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/3231500> Staženo: 03/01/2010 14:22

²⁴ News conference 10 by President John F. Kennedy Friday, April 21, 1961, 10:00 a.m. EST. John F. Kennedy Presidential Library and Museum. [Online] [Citace: 24. Únor 2010.] Dostupné z: http://www.jfklibrary.org/Historical+ReZdrojs/Archives/Reference+Desk/Press+Conferences/003POF05Presconference10_04211961.htm.

²⁵ Telegram From the Embassy in the Soviet Union to the Department of State, Moscow, April 18, 1961. FRUS 1961-3 Volume VI - Kennedy Khrushchev Exchanges [Online] [Citace: 24. Únor 2010.] Dostupné z: http://www.state.gov/www/about_state/history/volume_vi/exchanges.html.

²⁶ TAUBMAN, William. *Chruščov: Člověk a jeho doba*. Praha: BB/Art, 2005. str. 489

²⁷ TAUBMAN, *Chruščov: Člověk a jeho doba*, str. 489

1.4. Kennedy a Chruščov

Kromě objektivních předpokladů ovlivňujících vídeňskou schůzku je nutné při hodnocení americké diplomacie vzít do úvahy i osobnostní rovinu prezidenta Kennedyho a předsedy Chruščova. Summit jako vrcholné setkání představitelů dvou světových supervelmocí závisí také na strategii stran účastnících se jednání či na vzájemných očekáváních a předpokladech, které se v předcházejícím období utvoří.

1.4.1. Vzájemná komunikace

Komunikace mezi Johnem F. Kennedym a Nikitou S. Chruščovem oficiálně začala 9. listopadu 1960, kdy čerstvý vítěz prezidentských voleb Kennedy obdržel od předsedy Chruščova blahopřejný telegram. Ten, kromě nezbytné gratulace a přání úspěšného naplnění povinností plynoucích z úřadu prezidenta Spojených států, obsahoval také ujištění, že je sovětská strana připravena „pokračovat ve snahách o vyřešení tíživého problému, kterým je odzbrojení, vyřešit německou otázku brzkým uzavřením mírové smlouvy a dosáhnout dohody v ostatních otázkách, jejichž řešení by mohlo přinést usnadnění a zlepšení celé mezinárodní situace.“²⁸ Chruščov tak ještě před samotným nastoupením Kennedyho do úřadu nenechal svého budoucího partnera ve vyjednávání na pochybách, že otázka Berlína bude hrát klíčovou roli ve vztahu Sovětského svazu a Spojených států. Kennedy ho zpětně ujistil, že „dosažení spravedlivého a trvalého míru zůstane základním cílem tohoto národa a jeho prezidenta.“²⁹

Chruščov i přes to, že po Kennedyho zvolení projevoval v okruhu svých nejbližších kolegů k novému prezidentovi vesměs sympatie, vysílal do Washingtonu nejed-

²⁸ Message From Chairman Khrushchev to President-elect Kennedy, Moscow, November 9, 1960. FRUS 1961-3 Volume VI - Kennedy Khrushchev Exchanges [Online] [Citace: 24. Únor 2010] Dostupné z: http://www.state.gov/www/about_state/history/volume_vi/exchanges.html (pozn.překl.aut.)

²⁹ Message From President-elect Kennedy to Chairman Khrushchev, November 10, 1960. FRUS 1961-3 Volume VI - Kennedy Khrushchev Exchanges. [Online] [Citace: 24. Únor 2010] Dostupné z: http://www.state.gov/www/about_state/history/volume_vi/exchanges.html.

noznačné signály o případné změně přístupu k vyjednávání. Očekávání možného zlepšení mezinárodního klimatu, které od incidentu se sestřelením U-2 z května 1960 zůstalo velmi chladné a o vyprcháání *ducha Camp Davidu*³⁰ nešlo pochybovat, panovalo na obou stranách Atlantiku. Proto už v únoru americký prezident ve svém dopise sovětskému protějšku vyjádřil pozitivní postoj vůči případnému neformálnímu setkání, jehož dohodnutím pověřil amerického velvyslance v Moskvě Thompsona³¹.

Otázkou bylo, zda k němu skutečně dojde, neboť správně odhadnout Chruščovovy úmysly a aktuální míru vůle ke konstruktivnímu jednání i po několikaletých zkušenostech nebylo zdaleka tak snadné. Kennedy se proto ihned po inauguraci sešel s několika odborníky na Sovětský svaz, mezi které patřili tehdejší i bývalí američtí velvyslanci v SSSR Llewelyn Thompson, George Kennan, Averell Harriman a Charles Bohlen či bývalý státní tajemník Dean Acheson. Ti mu vesměs striktně oficiální summit nedoporučovali, namísto toho upřednostňovali méně formální setkání³². Nepochybovali však o prospěšnosti osobního setkání obou státníků, které by tak mohlo přispět ke zlepšení vzájemné komunikace.

Sám Kennedy se k případné schůzce stavěl také pozitivně, neboť považoval za užitečné udělat si na Chruščova vlastní názor na základě osobní zkušenosti a nespolehat se tak pouze na dojmy a mínění druhých³³. Mezi nimi lze zmínit například výrok britského premiéra Harolda Macmillana, který vyjádřil svůj údiv nad tím, jak takový „tlustý, vulgární člověk s prasečíma očima a nekonečným přívalem slov může stát v čele tak velké země.“³⁴ Averell Harriman zase prezidentovi Kennedymu těsně před schůzkou doporučoval, aby Chruščova nebral příliš vážně a nenechal se jím zastrašit³⁵.

³⁰ tzv. Duch Camp Davidu (*The Spirit of Camp David*) je pojem vystihující nárůst optimismu v očekávání pozitivního vývoje americko-sovětských vztahů, který vyvolala neformální návštěva Nikity Chruščova u Dwighta Eisenhowera v letním sídle amerických prezidentů v Camp Davidu v září 1959 (pozn.aut.)

³¹ Letter From President Kennedy to Chairman Khrushchev, February 22, 1961. FRUS 1961-3 Volume VI - Kennedy Khrushchev Exchanges [Online] [Citace: 28. Únor 2010] Dostupné z: http://www.state.gov/www/about_state/history/volume_vi/exchanges.html.

³² SORENSEN, *Kennedy*, str. 609

³³ Ibid. str. 610

³⁴ REYNOLDS, David. *Summits: Six Meetings that Shaped the Twentieth Century*. London : Penguin Books, 2008. str. 157

³⁵ GIGLIO, James N. *The Presidency of John F. Kennedy*. Lawrence: University Press of Kansas, 1991. str. 72

Definitivní potvrzení schůzky přinesla výměna neformálních dopisů mezi Chruščovem a Kennedym z května 1961. Chruščov v nich přijal prezidentovu nabídku týkající se schůzky 3. a 4. června ve Vídni, kterou sovětskému představiteli učinil prostřednictvím amerického velvyslance v SSSR³⁶. Mezi hlavní body, které považoval za nutné na setkání projednat, zařadil Berlín, Laos a odzbrojení³⁷. Poslední z bodů však Kennedy během setkání se sovětským velvyslancem Menšikovem redefinoval na omezení jaderných zkoušek, neboť se domníval, že v této oblasti je více pravděpodobné dosažení pokroku, což velvyslanec potvrdil³⁸.

1.4.2. Přípravy na summit

Prezident Kennedy se tedy začal na plánované setkání s Nikitou Chruščovem intenzivně připravovat. Setkával se s lidmi majícími s Chruščovem osobní zkušenost, mezi které patřil například senátor Hubert Humphrey, jenž s Chruščovem diskutoval téměř osm hodin, harvardský profesor Henry Kissinger, novináři New York Times Walter Lipman a James Reston nebo již výše zmiňovaný Bohlen, Kennan či Thompson³⁹. Kromě toho také četl Chruščovovy projevy, studoval historii Sovětského svazu či přepis rozhovorů amerických politiků a státníků se sovětským představitelem⁴⁰.

Americký Státní department předložil prezidentu Kennedymu několik doporučení týkajících se blížící vídeňské schůzky. V úvodu bylo výslovně doporučeno vyvarovat se řešení čistě ideologických otázek a naopak orientovat se na společný cíl obou velmocí – nukleární mír⁴¹. V otázce Berlína experti Kennedymu radili připomenout

³⁶ Telegram From the Department of State to Secretary of State Rusk at Geneva, May 16, 1961. FRUS 1961-3 Volume VI - Kennedy Khrushchev Exchanges. [Online] [Citace: 28. Únor 2010] Dostupné z: http://www.state.gov/www/about_state/history/volume_vi/exchanges.html.

³⁷ Telegram From the Department of State to Secretary of State Rusk at Geneva, May 16, 1961. FRUS 1961-3 Volume VI - Kennedy Khrushchev Exchanges. [Online] [Citace: 28. Únor 2010] Dostupné z: http://www.state.gov/www/about_state/history/volume_vi/exchanges.html.

³⁸ REYNOLDS, *Summits: Six Meetings that Shaped the Twentieth Century*, str. 174

³⁹ DALLEK, *An Unfinished Life: John F. Kennedy 1917-1963*, str. 402

⁴⁰ GIGLIO, *The Presidency of John F. Kennedy*, str. 72

⁴¹ LINE OF APPROACH TO KHRUSHCHEV, Special Background Paper Prepared in the Department of State, June 1, 1961. FRUS 1961-3 Volume V – Soviet Union [Online] [Citace: 28. Únor 2010]. Dostupné z: http://www.state.gov/www/about_state/history/vol_v/80_85.html

Chruščovovi význam přítomnosti USA v západním Berlíně a jeho strategickou nena-
hraditelnost. Diskuzi o odzbrojení, dalším z hlavních témat setkání, měl prezident
podle Státního departmentu směřovat spíše na zákaz jaderných zkoušek, neboť za
tehdejšího politického stavu nebylo možné předpokládat výraznější pokrok
v celkovém odzbrojení⁴². Obecně bylo prezidentu Kennedymu zdůrazňováno, že by
měl dát sovětskému protějšku najevo ochotu Spojených států najít realistická řešení
vzájemných neshod pouze za předpokladu, že Sovětský svaz bude k problémům při-
stupovat zodpovědně⁴³.

Stejně tak si nechal Chruščov sovětským ministerstvem zahraničí vypracovat
Kennedyho profil. V něm byl nový prezident popisován jako člověk, který nejen, že
pocházel z jedné z nejbohatších a nejvlivnějších rodin ve Spojených státech a vlastnil
diplomy z těch nejprestižnějších amerických univerzit, ale také prokázal službu své
vlasti v bojích druhé světové války a za své hrdinství byl oceněn medailí za hrdinství⁴⁴.
Velvyslanec SSSR ve Spojených státech Michail Menšikov se ale před Chruščovem o
Kennedym vyjádřil jako o „nezkušeném nováčkovi“⁴⁵, což bylo pro Chruščova povzbu-
zující a vyvolalo to v něm dojem, že během schůzky Kennedyho bez větší námahy
převyší. Sám si dodával sebevědomí tím, že Kennedyho hodnotil jako „mladíka, který
se toho ještě má hodně co učit, ale málo, co může nabídnout.“⁴⁶ V Kennedyho ne-
prospěch hrál roli prostý fakt, že ho od Chruščova dělil věkový rozdíl třiceti tří let a
americký prezident byl ve stejném věku, jako by byl Chruščovův syn, kdyby nezahynul
během druhé světové války⁴⁷.

⁴² LINE OF APPROACH TO KHRUSHCHEV, Special Background Paper Prepared in the Department of State, June
1, 1961. FRUS 1961-3 Volume V – Soviet Union [Online] [Citace: 28. Únor 2010]. Dostupné z:
http://www.state.gov/www/about_state/history/vol_v/80_85.html

⁴³ Ibid.

⁴⁴ TAUBMAN, *Chruščov: Člověk a jeho doba*, str. 481

⁴⁵ Ibid. str. 482

⁴⁶ GIGLIO, *The Presidency of John F. Kennedy*, str. 74 (pozn.překl.aut.)

⁴⁷ TAUBMAN, *Chruščov: Člověk a jeho doba*, str. 166

1.4.3. Předpoklady k summitu

Vývoj mezinárodní politické situace během jara 1961 ovlivnily výše zmiňované události a otázkou zůstávalo, zda je pro americkou stranu výhodné v daném momentě jednání uskutečnit. Pozice Spojených států byla objektivně oslabena výsledkem Zátoky sviní a rozhodnutím Kennedyho administrativy vojensky nezasáhnout v nestabilním Laosu. Obě události mohla sovětská strana přičítat nerozhodnosti nového amerického prezidenta a jeho neochotě použít armádu při řešení mezinárodních krizí. Kennedy však tvrdil, že „být zainteresovaný v boji mezi komunisty a antikomunisty [v třetích zemích] je jedna věc, ale tentokrát je na čase dát jim [Sovětům] na vědomí, že zúčtování mezi Spojenými státy a Ruskem bude zcela něco jiného.“⁴⁸

Sovětská strana v čele s Chruščovem před summitem kypěla sebevědomím neboť nejen, že úspěšně pokračovala prokomunistická povstání v zemích tzv. třetího světa, ale Sovětský svaz také dosáhl úspěchů na poli kosmického výzkumu a pilotovaných letů do vesmíru. Chruščov však zároveň v té době zaznamenával tlak z tvrdého jádra prezidia i od východoněmeckého stranického šéfa Waltera Ulbrichta, aby urychleně vyřešil berlínskou otázku⁴⁹. Proto chtěl působit na Kennedyho odhodlaně a donutit tak americkou stranu k ústupkům.

Všechny výše zmiňované faktory vytvořily výchozí podmínky pro vídeňské setkání naplánované na začátek června. Prezident Kennedy odlétal ze Spojených států s cílem dokázat sovětské straně, že není slabým a nerozhodným politikem a nelze od něj očekávat nedodržení amerických závazků v Evropě. Schůzka ve Vídni pro to byla dobrou příležitostí, neboť následovala po Kennedyho úspěšné návštěvě Francie, během které prezident De Gaulle potvrdil pevnost americko-francouzského spojení

⁴⁸ O'DONNELL, Kenneth P. a POWERS, David F. *Johnny, we hardly knew ye*. Boston: Little, Brown and Company, 1970. str. 286 (pozn.překl.aut.)

⁴⁹ GIGLIO, *The Presidency of John F. Kennedy*, str. 74

v berlínské otázce⁵⁰. Francouzský prezident se snažil zmírnit Kennedyho obavy týkající se právě Berlína – připomněl mu, že Chruščov posouval šestiměsíční lhůty pro uzavření separátní mírové smlouvy už dva a půl roku a pokud by plánoval válku o Berlín, s největší pravděpodobností by ji dávno zahájil⁵¹.

2. Summit ve Vídni

Pro oba politické představitele znamenal připravovaný summit možnost, jak dokázat svoji dominanci ve vzájemných vztazích a upevnit pozici supervelmoci. Rozdílne bylo už přijetí, jaké se politikům po příjezdu do rakouské metropole dostalo. Zatímco Chruščovovu jízdu z vídeňského nádraží do budovy sovětského velvyslanectví provázela vlažná zájem Rakušanů, Kennedy byl druhého dne uvítán mnohem vřelejším způsobem. Prezidenta, jedoucího v otevřeném voze spolu se státním tajemníkem Ruskem, provázely podél cesty z letiště do amerického velvyslanectví zdravící davy s transparenty hlásajícími *Give 'em hell, Jack* či *Lift the Iron Curtain*⁵².

Mladě a vitálně vyhlížející americký prezident měl však ve skutečnosti v době konání summitu dlouhotrvající zdravotní obtíže, o jejichž dopadu na Kennedyho působení v úřadu prezidenta se mezi historiky vedou polemiky. Vleklé a chronické problémy se zažíváním či zády a komplikace způsobené Addisonovou chorobou projevující se nedostatečnou tvorbou široké škály hormonů se zhoršily natolik, že těsně před setkáním s Chruščovem musely být Kennedymu podány povzbuzující injekce⁵³. Do jaké míry Kennedyho jeho zdravotní stav limitoval, nelze přesně určit, ale s jistotou lze říci, že nemohl pozitivně přispět k prezidentovu výkonu během schůzky.

⁵⁰ DALLEK, Robert. *An Unfinished Life: John F. Kennedy 1917-1963*. Boston: Little, Brown and Company, 2003. str. 396

⁵¹ SCHLESINGER, Arthur M., Jr. *A Thousand Days: John F. Kennedy in the White House*. Boston: Houghton Mifflin Company, 1965. str. 350

⁵² DALLEK, *An Unfinished Life: John F. Kennedy 1917-1963*, str. 403

⁵³ TAUBMAN, William. Chruščov: Člověk a jeho doba. Praha: BB/Art, 2005. str. 491

2.1. Den první

Setkání 3. června 1961 se uskutečnilo na americkém velvyslanectví, kam po poledni dorazila sovětská delegace. Jejímí členy, kromě Chruščova, byli i ministr zahraničí Andrej Gromyko, velvyslanec v USA Michail Menšikov a Anatolij Dobrynin, vedoucí amerického odboru ministerstva zahraničí⁵⁴. Za americkou stranu byl jednání přítomen Dean Rusk, Llewelyn Thompson, Charles Bohlen a Foy Kohler, náměstek státního tajemníka pro evropské záležitosti⁵⁵.

Hned na začátku rozhovorů připomněl Chruščov americkému prezidentovi jejich krátké setkání z roku 1959, kdy byl Kennedy členem Zahraničního výboru Senátu. Chruščov tehdy vyjádřil údiv nad tím, že Kennedy vypadá na senátora příliš mladě⁵⁶. „Od té doby jsem ale hodně zestárl,“⁵⁷ odvětil ihned svému protějšku prezident, zjevně ve snaze nenechat Chruščova pochybovat o jeho dostatečné zkušenosti pro zastávání nejvyššího úřadu ve Spojených státech. Poté, co si oba státníci vyměnili několik podobných konverzačních replik, začalo formální jednání na téma vzájemného porozumění a soužití dvou ideologicky odlišných systémů.

Kennedy nastolil téma hrozby možného *nesprávného odhadu (miscalculation)* vedoucího až k případné válce mezi oběma velmocemi⁵⁸. Namísto konkrétních témat, která si prezident vytyčil projednat, tak zabředl do ideologické debaty o kapitalismu a komunismu. Chruščov, kterého Kennedyho nechtěně vyprovokoval právě výrazem *nesprávný odhad*⁵⁹, začal Spojené státy obviňovat z pokusů zlikvidovat komunistický

⁵⁴ Memorandum of Conversation, Vienna, June 3, 1961. FRUS 1961-3 Volume V – Soviet Union [Online] [Citace: 28. Únor 2010]. Dostupné z: http://www.state.gov/www/about_state/history/vol_v/80_85.html

⁵⁵ Ibid.

⁵⁶ O'DONNELL, Kenneth P. a POWERS, David F. *Johnny, we hardly knew ye*. Boston: Little, Brown and Company, 1970. str. 294

⁵⁷ Memorandum of Conversation, Vienna, June 3, 1961. FRUS 1961-3 Volume V – Soviet Union [Online] [Citace: 28. Únor 2010]. Dostupné z: http://www.state.gov/www/about_state/history/vol_v/80_85.html

⁵⁸ REEVES, Richard. *President Kennedy: Profile in power*. New York: SIMON AND SCHUSTER, 1993. str. 160

⁵⁹ Určitá nedorozumění mohla vzniknout při rozdílném chápání významu anglického výrazu *miscalculation*, který byl do ruštiny přeložen výrazem *нросчѐм* (Gromyko, s. 176). To jednak znamená přepočítat se (matematicky), v obrazném vyjádření má ale význam **chybička, omyl, špatná kalkulace**, který může být užíváno s ironickým podtextem (pozn. aut.)

systém. „Západ a Spojené státy jako jeho vůdce musí uznat jeden fakt: komunismus existuje a obhájil si právo rozvíjet se,“⁶⁰ tvrdě odpověděl Chruščov a pokračoval v debatě na téma ideologické převahy komunismu nad kapitalismem. Kennedy se snažil zavést rozhovor zpět ke konkrétním tématům, neboť právě před diskusí o ideologiích ho jeho poradci několikrát varovali⁶¹. To se mu však nedařilo, neboť na další Kennedyho poznámku týkající se *nesprávného odhadu* jako možné příčiny americko-sovětského konfliktu Chruščov pobouřeně reagoval slovy, že Spojené státy chtějí, aby „Sovětský svaz seděl jako školák s rukama za zády.“⁶²

Při následném obědě se atmosféra mírně uvolnila, ale Chruščov i přes to střídal vlídný přístup s bojovným. Ten druhý předvedl prezidentu Kennedymu během jejich společné procházky v zahradách velvyslanectví, kdy ignoroval jeho snahy o navázání silnějšího partnerství a místo toho opět rozhořčeně debatoval na téma nevyhnutelnosti války a podpory revolucí⁶³. Kennedy znovu zdůraznil nutnost vyhnout se situacím a rozhodnutím, které by mohly vést ke konfliktu – sám zmínil svůj nesprávný odhad během invaze v Zátocě sviní⁶⁴. Je otázkou, zda uznání vlastní chyby a připomínání amerického neúspěchu z dubna 1961 nepodpořilo Chruščovův pocit převahy nad americkým prezidentem a neutvrdilo ho ve snaze ukázat Spojeným státům sílu a rozhodnost.

„To je to vždycky takové?“⁶⁵ ptal se Kennedy, nacházející po první části jednání výrazně v defenzivě, velvyslance Thompsona. Ten mu sice odvětil, že ano, ale ve skutečnosti si on i další američtí účastníci jednání mysleli opak. Thompson dokonce později řekl, že „byl šokován, jak tam Kennedy seděl a schytával jednu ránu za druhou.“⁶⁶

Po obědě probíhalo jednání mezi Chruščovem a Kennedym pouze za přítomnosti tlumočnicků. Kennedy se pokusil nasměrovat diskusi na otázku snížení hrozby

⁶⁰ REEVES, *President Kennedy: Profile in power*, str. 160

⁶¹ GIGLIO, James N. *The Presidency of John F. Kennedy*. Lawrence: University Press of Kansas, 1991. str. 75

⁶² DALLEK, *An Unfinished Life: John F. Kennedy 1917-1963*, str. 405

⁶³ SCHLESINGER, Arthur M., Jr. *A Thousand Days: John F. Kennedy in the White House*. Boston: Houghton Mifflin Company, 1965. str. 362

⁶⁴ Ibid.

⁶⁵ REEVES, *President Kennedy: Profile in power*, str. 162 (pozn.překl.aut)

⁶⁶ REEVES, *President Kennedy: Profile in power*, str. 162 (pozn.překl.aut)

války, avšak rozhovor skončil výměnou světonázorů a dominancí jedné či druhé ideologie. Chruščov ale nadále volil konfrontační tón – obvinil Spojené státy z imperialismu, z podpory diktátorských a koloniálních režimů a neschopnosti přijmout revoluce jako nezvratitelný proces⁶⁷. Zároveň se vyjádřil k tématu případnému konfliktu mezi Západem a Východem, když vyloučil možnost jaderné války⁶⁸. Tím však naznačil, že nepředpokládá ochotu Spojených států použít jaderné zbraně k obraně jejich závazků ve světě. Dále potvrdil svůj slib podporovat národní osvobozené hnutí a jejich války, které nazval „svatými“.⁶⁹

Prezident se snažil posunout rozhovor k vyřešení nějaké z konkrétních otázek. Zvolil Laos, který pro něj, na rozdíl od Chruščova, představoval jeden z nejdůležitějších bodů k jednání. Kennedy přiznal, že jeho vláda v této záležitosti chybovala, což opět Chruščova utvrdilo v existenci americké ústupnosti⁷⁰. Sovětský protějšek souhlasil se zastavením bojů mezi komunisty a vládními oddíly, čímž oba politici zaznamenali shodu na alespoň jednom z témat summitu. Dalšího pokroku mezi Spojenými státy a Sovětským svazem nebylo dosaženo – ani vyjednávací týmy vedené ministry zahraničí nedosáhly posunu v oblasti odzbrojení, které mezitím projednávaly separátně⁷¹.

Celkový dojem z jednání prvního dne nebyl na americké straně nijak pozitivní. Velvyslanec Thompson po prvním dni uznal za chybu, že nebyl dopředu vypracován žádný scénář vzájemné debaty a ta se posunula do ideologické roviny⁷². V ní se nedalo od sovětského představitele očekávat, že by mu došly argumenty a nechal americký protějšek triumfovat. Sám prezident Kennedy připustil, že se jednání nevyvíjejí dobře, a Thompsonovi se svěřil, že s ním Chruščov „jednal jako s malým klukem“ a

⁶⁷ DALLEK, *An Unfinished Life: John F. Kennedy 1917-1963*, str. 407

⁶⁸ REEVES, *President Kennedy: Profile in power*, str. 164

⁶⁹ GROMYKO, Andrej Andrejevič. Pamjatnoje. Moskva: Politizdat, 1988. str. 175

⁷⁰ REEVES, *President Kennedy: Profile in power*, str. 164

⁷¹ REYNOLDS, David. *Summits: Six Meetings that Shaped the Twentieth Century*. London : Penguin Books, 2008. str. 190

⁷² Ibid. str.191

„vytloukl z něj duši“⁷³. Podle Bohlena vypadal po jednání prezident „trochu deprimovaně“, podle jednoho z britských novinářů „zmateně“ a „jako ryba na suchu“⁷⁴.

Chruščov se po prvním dni jednání o svém protějšku vyjádřil jako o „velmi nezkoušeném, téměř až nezralém.“⁷⁵ Kennedy je „velmi mladý, ne dostatečně silný, velmi inteligentní a velmi slabý,“⁷⁶ vyvodil si z průběhu jednání sovětský představitel. Americký prezident tak zjevně neudělal na Chruščova dojem, který před summitem zamýšlel. Doufal totiž, že nechá zapomenout na neúspěchy v americké zahraniční politice a dokáže Chruščovovi, že je schopen učinit tvrdá rozhodnutí. Stále totiž zůstávala nevyřešená otázka Berlína, která měla potenciál přerůst ve vážnou krizi. Kennedy proto potřeboval, aby ho sovětský protějšek bral seriózně a nedovolil si tak žádnou riskantní akci založenou na předpokladu, že americký prezident nebude mít dostatek odvahy k odporu. Vzhledem k faktu, že jednání pokračovala ještě druhý den a zatím se oba státníci k těm nejdůležitějším bodům během diskuze nevyjádřili, znamenal výše zmiňovaný Chruščovův názor negativní výchozí pozici k jednání a naznačoval jeho možný neúspěch.

2.2. Den druhý

Jednání 4. června se odehrávala na sovětském velvyslanectví, kam prezident Kennedy a jeho doprovod dopoledne dorazil vítán několika tisícovým davem⁷⁷. Jednání probíhala, stejně jako předchozího dne dopoledne, za přítomnosti ministrů zahraničí a poradců obou státníků. Kennedy hned v úvodu poznamenal, že nelze očeká-

⁷³ Kennedy and Achilles: A Classical Astroach to Political Science Autor: Michael Nelson Zdroj: PS: Political Science and Politics, Vol. 29, No. 3 (Sep., 1996), str. 505-510 Publikoval: American Political Science Association Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/420832> Staženo: 03/01/2010 14:26 (pozn. překl. aut.)

⁷⁴ DALLEK, Robert. *An Unfinished Life: John F. Kennedy 1917-1963*. Boston: Little, Brown and Company, 2003. str. 408 (pozn. překl. aut.)

⁷⁵ REYNOLDS, *Summits: Six Meetings that Shaped the Twentieth Century*, str. 191

⁷⁶ DALLEK, *An Unfinished Life: John F. Kennedy 1917-1963*, str. 407

⁷⁷ REEVES, *President Kennedy: Profile in power*, str. 167

vat, že by z něj Chruščov udělal komunistu, stejně jako on neočekává, že by z Chruščova udělal kapitalistu a je tedy potřeba začít řešit konkrétní otázky⁷⁸.

První z nich byl zákaz zkoušek jaderných zbraní, který představoval pro americkou stranu a Kennedyho samotného jednu z priorit. Chruščov však odmítl pravidelné inspekce na sovětském území, trval na trojstranných inspekčních týmech a připustil kontrolu dodržování případné smlouvy v Sovětském svazu nejvýše třikrát ročně. Častější kontroly by už, podle Chruščova, hraničily se špionáží⁷⁹. Kennedy pochopil, že v této oblasti žádné průlomové dohody na summitu zjevně nebude dosaženo a tak přešel na ještě palčivější problém americko-sovětských vztahů – Berlín.

Chruščov začal ostře tvrdit, že současná situace v rozděleném městě je „netolerovatelná“⁸⁰. Je nutné „udělat po šestnácti letech za druhou světovou válkou tlustou čáru podepsáním mírové smlouvy,“ pokračoval a pohrozil, že pokud to „Spojené státy odmítnou, podepíší Sověti jednostrannou smlouvu s NDR.“⁸¹ To by pro Západ neznamenal nic jiného, než ukončení do té doby uplatňovaných práv k přístupu do Západního Berlína a nutnost o nich jednat s východoněmeckou vládou. Chruščov také opakovaně připomínal, že Sovětský svaz stála válka s nacismem dvacet milionů životů, které měly být dostatečným důkazem legitimacy uzavření separátní mírové smlouvy⁸².

Kennedy ocenil Chruščovovu upřímnost v této otázce, ale zároveň ho upozornil, že otázka Berlína nelze srovnávat například s Laosem. V případě, že by Spojené státy nepodnikly žádné kroky, staly by se z jejich závazků v Berlíně a po celém světě pouze cáry papíru. Američané se, podle Kennedyho, do Berlína probojovali a jejich přítomnost je odvozena z platných smluv. Chruščov však odvětil, že separátní smlouva nenaruší hranice, ale pouze je formalizuje⁸³. Prezident Kennedy se tedy zeptal, zda by případná separátní mírová smlouva zablokovala přístup do Berlína. „Ano,“⁸⁴ odpově-

⁷⁸ REEVES, *President Kennedy: Profile in power*, str. 167

⁷⁹ Memorandum of Conversation, Vienna, June 4, 1961. FRUS 1961-3 Volume V – Soviet Union [Online] [Citace: 28. Únor 2010] Dostupné z: http://www.state.gov/www/about_state/history/vol_v/86_89.html

⁸⁰ GIGLIO, *The Presidency of John F. Kennedy*, str. 77

⁸¹ REYNOLDS, *Summits: Six Meetings that Shaped the Twentieth Century*, str. 192

⁸² Memorandum of Conversation, Vienna, June 4, 1961. FRUS 1961-3 Volume V – Soviet Union [Online] [Citace: 28. Únor 2010] Dostupné z: http://www.state.gov/www/about_state/history/vol_v/86_89.html

⁸³ Ibid.

⁸⁴ REEVES, *President Kennedy: Profile in power*, str. 169

děl mu Chruščov, který ještě přitvrdil a zdůraznil, že se Spojené státy budou muset v případě porušení východoněmecké suverenity čelit závažným důsledkům⁸⁵.

Smlouva by tak prakticky znamenala konec platnosti dohod uzavřených v Postupimi a porušení statu quo čtyřstranné správy rozděleného města. Kennedy se snažil Chruščovovi jasně sdělit, že se Spojené státy svých práv v Berlíně nevzdají. Chruščov nejenže neustoupil ze své pozice, ale ještě přenesl odpovědnost za vypuknutí případného konfliktu kvůli Berlínu na americkou stranu: „Pokud Spojené státy chtějí začít válku o Německo, ať je tomu tak [...] Sovětský svaz mírovou smlouvu podepíše na konci tohoto roku.“⁸⁶

S tímto závěrem oficiální část summitu měla skončit. Americký prezident se však ještě jednou pokusil s Chruščovem soukromě, pouze za účasti tlumočnicků, na téma Berlína a budoucnosti vzájemných vztahů promluvit. Kennedy znovu zdůraznil, jak klíčová a strategicky nenahraditelná jsou americká práva v Berlíně, která by podepsáním smlouvy byla ohrožena. Chruščov však pouze zopakoval úmysl smlouvu uzavřít a Kennedy měl tento fakt sdělit „Macmillanovi, De Gaullovi a Adenauerovi, a pokud to má znamenat válku, Sovětský svaz tuto výzvu přijme.“⁸⁷ Pokračoval, že otázka, zda bude válka či mír „je na Spojených státech. Rozhodnutí podepsat mírovou smlouvu je pevné a neodvolatelné.“⁸⁸ Americký prezident už pouze odvětil: „Potom, pane předsedo, potom bude válka. Bude to studená zima.“⁸⁹

⁸⁵ Memorandum of Conversation, Vienna, June 4, 1961. FRUS 1961-3 Volume V – Soviet Union [Online] [Citace: 28. Únor 2010] Dostupné z: http://www.state.gov/www/about_state/history/vol_v/86_89.html

⁸⁶ REEVES, *President Kennedy: Profile in power*, str. 169

⁸⁷ O'DONNELL, Kenneth P. a POWERS, David F. *Johnny, we hardly knew ye*. Boston: Little, Brown and Company, 1970. str. 297 (pozn.překl.aut.)

⁸⁸ REEVES, *President Kennedy: Profile in power*, str. 169 (pozn.překl.aut.)

⁸⁹ Ibid.

2.3. Hodnocení

Na summitu nejen, že nebyla dosažena dohoda na žádném z klíčových bodů jednání, ale naopak se ještě přiostrčil spor mezi oběma supervelmocemi v otázce budoucnosti Berlína. Vzájemné setkání nepřineslo tolik očekávané zmírnění napětí, které bylo zásadní pro mírové řešení tehdejší mezinárodněpolitické situace.

Prezident Kennedy po skončení soukromé schůzky s Chruščovem řekl jednomu ze svých poradců, že se domnívá, že v otázce podpisu mírové smlouvy sovětský představitel blafuje⁹⁰. I přes to však Kennedy opouštěl Vídeň překvapený Chruščovovou neústupností do té míry, že podle jeho kolegů či novinářů působil až otřeseně či šokovaně⁹¹. Stejný dojem zanechal i na britském premiéru Macmillanovi, když ho navštívil po summitu ve Velké Británii. Podle Macmillana byl Kennedy „naprosto zdeptaný [...] jako když se někdo poprvé setkal s Napoleonem“ a dokonce mu prezident připomínal „lorda Halifaxe nebo Nevilla Chamberlaina, když se snažili rozmlouvat s panem Hitlerem.“⁹²

Bezprostředně po ukončení summitu poskytl Kennedy rozhovor dopisovateli listu *The New York Times* Jamesi Restonovi. Když se ho novinář zeptal, jaká byla debata, Kennedy mu odpověděl, že to byla ta „nejhorší věc v [jeho] životě.“⁹³ Prezident pokračoval v úvaze, že původ Chruščovova hrubého a tvrdého přístupu pramení z neúspěchu v Zátocě sviní. Z něj si měl sovětský představitel vyvodit závěr, že je Kennedy nezkušený, hloupý a chybí mu odvaha: „Mám těžký problém. Jestli si [Chruščov] myslí, že jsem nezkušený a nemám kuráž, tak se spolu ničeho nedopracujeme, dokud se těchtole představ nezbavíme. A tak musíme jednat.“⁹⁴ Kennedy se dále vyjádřil, že pro

⁹⁰ O'DONNELL, POWERS, *Johnny, we hardly knew ye*, str. 298

⁹¹ GIGLIO, *The Presidency of John F. Kennedy*, str. 78

⁹² TAUBMAN, *Chruščov: Člověk a jeho doba*, str. 491

⁹³ REEVES, *President Kennedy: Profile in power*, str. 172

⁹⁴ TAUBMAN, *Chruščov: Člověk a jeho doba*, str. 491

uchránění národních zájmů je nutné zvýšit vojenský rozpočet, stejně jako konfrontovat Sověty, přičemž jako nejvhodnější místo zmínil Vietnam⁹⁵.

2.3.1. Sovětské hodnocení

Průběh jednání a výsledky vídeňské schůzky také shrnul ve svých pamětech ministr zahraničí SSSR Andrej Gromyko. Podle jeho názoru bylo cílem, se kterým na summit americký prezident Kennedy přijížděl, ukázat prezidentovo odhodlání, jeho ochotu se sovětským protějškem jednat a také objasnit zahraniční politiku USA⁹⁶. Ta, alespoň v očích sovětského ministra zahraničí, neprošla výraznější změnou v porovnání s předchozími americkými vládami a vyznačovala se stejně „agresivním kurzem“⁹⁷. Přípravenost americké delegace v čele s prezidentem Kennedym hodnotil Gromyko přirovnáním k *prázdnému diplomatickému kufříku*⁹⁸ v rukou USA.

Z Kennedyho rétoriky v průběhu prvního dne jednání vyvodil Gromyko závěr, že prezidentovým cílem bylo dokázat Sovětům jejich vinu ve stupňování mezinárodního napětí⁹⁹. K němu mělo přispívat šíření idejí komunismu, kterému Kennedy chtěl, alespoň podle sovětského ministra zahraničí, zamezit vytvořením jakési imunity pro určité regiony světa¹⁰⁰. Tyto snahy vnímal Gromyko jako důkaz „nedostatku realismu“¹⁰¹ v americké zahraniční politice.

Diskuzi, kterou prezident Kennedy zahájil na téma odvrácení jaderné války a ve které několikrát upozornil na riziko již zmiňovaného *nesprávného odhadu*, považoval Gromyko za důkaz americké připravenosti tuto válku zahájit¹⁰². V otázce jaderného odzbrojení podle Gromyky prezident pouze opakoval teze Pentagonu a CIA o nutnosti

⁹⁵ REEVES, *President Kennedy: Profile in power*, str. 173

⁹⁶ GROMYKO, Andrej Andrejevič. Pamjatnoje. Moskva: Politizdat, 1988. str. 174

⁹⁷ Ibid. (pozn.překl.aut.)

⁹⁸ Ibid. (doslova: „дипломатический портфель президента был, по существу, пуст“ - Diplomatický kufřík prezidenta byl v podstatě prázdný) (pozn.překl.aut.)

⁹⁹ Ibid. str. 175

¹⁰⁰ Ibid.

¹⁰¹ Ibid.

¹⁰² Ibid. str. 176

pravidelných inspekcích na sovětském území, které SSSR považoval za nepřijatelné a dřívější sovětský návrh v této oblasti za dostačující¹⁰³.

Z nevyřešení otázky týkající se uzavření mírové smlouvy s Německem, tedy nejspornějšího bodu celého summitu, vinil Gromyko Kennedyho a jeho nerealistický přístup¹⁰⁴. Americký prezident neměl brát do úvahy fakt, že v Evropě existovaly dva německé státy. Na jedné straně měl být Kennedy zastáncem zachování statu quo v mezinárodních vztazích, na druhé však odmítal podepsat mírovou smlouvu, která měla tehdejší realitu evropského uspořádání pouze formalizovat¹⁰⁵.

Gromyko obecně popsal americký způsob vyjednávání jako neustálé opakování slova „no“ na všechny sovětské návrhy¹⁰⁶. Paradoxně to byl právě sovětský ministr zahraničí, který si od západních politiků a diplomatů vysloužil pro svoji neústupnost během jednání přezdívku *Mr. No*, či *Mr. Nět*. Dále Gromyko konstatoval, že během schůzky nedošlo k vyřešení žádného problému, s výjimkou Laosu. Kennedyho přístup v této otázce Andrej Gromyko hodnotil kladně, příčinu viděl v prezidentově špatné kubánské zkušenosti, ze které se, alespoň podle slov sovětského ministra zahraničí, ještě „nevzpamatoval“¹⁰⁷.

Hodnocení ze strany vysokého sovětského představitele pravděpodobně reflektovalo celkový názor Sovětů na průběh a výsledky summitu. Gromykovu hodnocení nebylo nestranné a lze z něj vyčíst i ideologický podtext a snahu ukázat sovětskou stranu jako iniciátora většiny pokusů o dohodu. Neúspěch jednání Gromyko připisoval americké straně a její neústupnosti, což je vzhledem k jeho tehdejší roli šéfa sovětské zahraniční politiky pochopitelné. Shodoval se však s americkými autory, že jediný problém, který se podařilo vyřešit, byl Laos. Naopak diametrálně odlišný Gromykovův názor na příčinu neúspěchu v prosazení mírové smlouvy, tedy nerealistický americký přístup, lze přisoudit opět jeho pozici oficiálního představitele Sovětského svazu.

¹⁰³ Ibid. str. 177

¹⁰⁴ GROMYKO, *Pamjatnoje*, str.177

¹⁰⁵ Ibid. str. 178

¹⁰⁶ Ibid.

¹⁰⁷ Ibid. str. 178

Gromykův syn, Anatolij Gromyko, ve své knize zabývající se zahraniční politikou USA v šedesátých letech také vinu za neúspěch summitu přičítal neochotě americké delegace dospět ke konsensu¹⁰⁸. Důležitý přínos pro americko-sovětské vztahy viděl autor v prvním kontaktu mezi J. F. Kennedym a N. S. Chruščovem¹⁰⁹, který proběhl právě během vídeňského setkání a který skutečně mohl mít později vliv na vyřešení vážných krizí.

¹⁰⁸ GROMYKO, Anatolij A. Vnešnjaja politika SŠA: uroki i dejstvitel'nost': 60-70-je gody . Moskva: Meždunarodnyje otnošenija, 1978. str. 389

¹⁰⁹ GROMYKO, Anatolij A. Vnešnjaja politika SŠA: uroki i dejstvitel'nost': 60-70-je gody . Moskva: Meždunarodnyje otnošenija, 1978. str. 389

3. Svět po summitu

Prezident Kennedy opouštěl Evropu s pocitem nutnosti ukázat svému sovětskému protějšku rozhodnost a zabránit tak další mezinárodní porážce Spojených států v soupeření se Sovětským svazem. Setkání s Nikitou Chruščovem v americkém prezidentovi zanechalo dojem, že pokud nepodnikne žádný viditelný krok s cílem ukázat Chruščovovi sílu, hrozba sovětské agrese ještě vzroste. Motivem k prokázání dostatečné vůle čelit sovětskému tlaku byl také částečně *aide-mémoire*¹¹⁰ týkající se Berlína, který americká strana od Sovětů obdržela během druhého dne jednání. Kennedy se proto hned po návratu do Washingtonu začal zabývat možnostmi, jak vyřešit narůstající napětí, k jehož snížení vídeňská schůzka nepřispěla.

3.1. Aide – mémoire

Sovětská delegace předala 4. června 1961 americké straně *aide-mémoire* obsahující vyjádření o Berlíně a zamýšlené sovětské politice vůči rozdělenému městu. V něm bylo obsaženo, kromě obvinění Spolkové republiky Německo z agresivních plánů a jejím vyzbrojování ze strany Západu, konstatování, že Sovětský svaz uzavře německou mírovou smlouvu¹¹¹. Řešení situace rozděleného Německa pokládal Sovětský svaz za klíčové pro mezinárodní mír a vztahy se Spojenými státy. V otázce Západního Berlína se v *aide-mémoire* konstatovalo, že je místem, kde „bonnské revanšistické živly trvale udržují krajní napětí [...] Musíme zabránit vývoji, během kterého by mohlo posilování západoněmeckého militarismu vést k nenapravitelným důsledkům

¹¹⁰ *aide-mémoire* je jednou z forem diplomatické korespondence – jedná se o krátký záznam ústního diplomatického jednání, je méně formální než diplomatická nota (pozn. aut.)

¹¹¹ Aide-Mémoire handed by Mr. Khrushchev to President Kennedy in Vienna (June 4, 1961). ENA. [Online] [Citace: 16. Březen 2010.] Dostupné z: http://www.ena.lu/aide_memoire_nikita_khrushchev_john_kennedy_vienna_june_1961-02-3839.pdf (viz. příloha)

kvůli nevyřešené situaci v Západním Berlíně.¹¹² Sovětská vláda pokládala za jediné možné řešení přeměnu Berlína v demilitarizované svobodné město a spojeneckou zprávu v aide-mémoire nazývala „okupačním režimem“¹¹³.

Prezident Kennedy doufal, že tento záznam z jednání sovětská strana neuveřejní. Avšak 10. června Chruščov aide-mémoire publikoval a o pět dní později v televizním vstupu svůj úmysl uzavřít mírovou smlouvu nejpozději v prosinci 1961 ještě zopakoval¹¹⁴. K tomu přispěl i východoněmecký představitel Walter Ulbricht, když podrážděně komentoval rostoucí proud uprchlíků a tlačil na Chruščova, aby neutěšenou situaci co nejdříve vyřešil¹¹⁵. Spojené státy zatím do té doby žádný oficiální krok nepodnikly, což zanechávalo dojem nerozhodnosti, která připomínala dřívější Kennedyho počínání během invaze v Zátocě sviní. Ve skutečnosti se však americký prezident po návratu do Spojených států nezabýval ničím jiným, než právě budoucností Berlína a americké odpovědi na sovětské ultimátum¹¹⁶.

3.2. Formulace odpovědi

Prezident bezprostředně po vídeňské schůzce nechal bývalým státním tajemníkem Deanem Achesonem vypracovat scénář, podle kterého by měly Spojené státy v berlínské otázce postupovat. Acheson ve své zprávě konstatoval, že problém Berlína není otázkou rozděleného města, ani celého Německa, ale vzájemného vztahu obou supervelmocí¹¹⁷. Výsledek americké politiky v otázce Berlína měl podle Achesona určit míru důvěry Evropy a celého světa ve Spojené státy, proto její úspěšné vyřešení

¹¹² Ibid. (pozn. překl. aut.)

¹¹³ Aide-Mémoire handed by Mr. Khrushchev to President Kennedy in Vienna (June 4, 1961). ENA. [Online] [Citace: 16. Březen 2010.] Dostupné z:

http://www.ena.lu/aide_memoire_nikita_khrushchev_john_kennedy_vienna_june_1961-02-3839.pdf

¹¹⁴ TAUBMAN, William. *Chruščov: Člověk a jeho doba*. Praha: BB/Art, 2005. str. 497

¹¹⁵ SCHLESINGER, Arthur M., Jr. *A Thousand Days: John F. Kennedy in the White House*. Boston: Houghton Mifflin Company, 1965. str. 385

¹¹⁶ DALLEK, Robert. *An Unfinished Life: John F. Kennedy 1917-1963*. Boston: Little, Brown and Company, 2003. str. 418

¹¹⁷ Report by Dean Acheson, Washington, June 28, 1961. FRUS 1961-3 Volume XIV – Berlin Crisis 1961-1962 [Online] [Citace: 16. Březen 2010] Dostupné z: http://www.state.gov/www/about_state/history/vol_v/86_89.html

představovalo natolik důležitý úkol. Acheson se také domníval, že diplomatická vyjednávání v této záležitosti neměla význam, neboť jejich výsledek byl až příliš závislý na aktuální náladě Nikity Chruščova a dalších představitelů SSSR¹¹⁸. Sověty bylo možné podle Achenona přesvědčit pouze tím, že uvěří v ochotu Spojených států rozpoutat o Berlín jadernou válku¹¹⁹.

Proti jednostrannému silovému řešení, spočívajícímu v urychlených přípravách na totální jadernou válku, podporovaném také Paulem Nitzem, Waltem Rostowem a McGeorgem Bundym, vystoupil Henry Kissinger, poradce Bílého domu v otázce Německa. Ten shledával plán za „nebezpečně nepružný“ a „zanechávající pouze velmi malou možnost volby tváří v tvář momentu termonukleární pravdy“¹²⁰. Ke Kissingerovi se přidali i další - Kennedyho poradci Schlesinger a Sorensen, státní tajemník Rusk, velvyslanec USA při OSN Adlai Stevenson či Averell Harriman a velvyslanec Thompson¹²¹. Chruščovovu ostrou pozici vnímali spíše jako snahu upevnit sovětský vliv ve východní Evropě. Sám prezident Kennedy se také domníval, že Chruščov válku o Berlín nechce a příčinou jeho tlaku je nutnost udržet sovětský blok pohromadě.

Americký prezident v soukromí prohlásil, že „by bylo stupidní riskovat milion lidských životů kvůli *Autobahn*“¹²² a jeho cílem bylo především udržení statu quo. Nukleární válka pro Kennedyho prakticky nepřicházela v úvahu, ale sovětský protějšek bylo nutné přesvědčit o pravém opaku. Zároveň si také prezident plně uvědomoval, že Berlín je především zkouška vůle, kterou musí podstoupit a nad Chruščovem ji také vyhrát. Tlačil pro to na Deana Ruska a Roberta McNamaru, aby jejich ministerstva vypracovala odpovědi na sovětský aide-mémoire, které ani měsíc po vídeňské schůzce zatím neexistovaly.

¹¹⁸ Report by Dean Acheson, Washington, June 28, 1961. FRUS 1961-3 Volume XIV – Berlin Crisis 1961-1962 [Online] [Citace: 16. Březen 2010] Dostupné z: http://www.state.gov/www/about_state/history/vol_v/86_89.html

¹¹⁹ REEVES, Richard. *President Kennedy: Profile in power*. New York: SIMON AND SCHUSTER, 1993. str. 183

¹²⁰ Ibid. str. 186

¹²¹ GIGLIO, James N. *The Presidency of John F. Kennedy*. Lawrence: University Press of Kansas, 1991. str. 79

¹²² DURMAN, Karel. *Popely ještě žhavé: Válka a nukleární mír*. Praha: Karolinum, 2004. str.541

Sám proto požádal americký Kongres o dalších 3,24 miliard dolarů na ozbrojené síly¹²³, což představovalo již několikanásobné zvýšení vojenského rozpočtu od lednového nástupu nové administrativy. Dále navrhl posílení armády z 875 tisíc mužů na jeden milion, dvojitě zvýšení odvodů v následujících měsících, prodloužení doby aktivní služby a povolání rezervistů¹²⁴. Stejně tak Chruščov nařídil zvýšit vojenský rozpočet namísto jeho plánovaného snížení. Musel tak volit mezi investicemi do zemědělského sektoru postiženého neúspěšnou Chruščovovou politikou a investicemi určenými na zbrojení. Ty byly v Sovětském svazu součástí dlouhodobé strategie odstraňování *okna zranitelnosti (window of vulnerability)*¹²⁵, týkajícího se jaderných i konvenčních zbraní. Lze však předpokládat, že impulsem k tomuto konkrétnímu kroku bylo právě rozhodnutí americké administrativy zvýšit vojenský rozpočet vzhledem k vážné hrozbě eskalace mezinárodního napětí.

3.3. Kennedyho projev k americkému lidu

25. července 1961, pět týdnů po vídeňské schůzce, přednesl prezident Kennedy v živém televizním a radiovém vstupu zprávu o berlínské krizi. Kennedy vyjmenoval aide-mémoire a hrozby, které sovětská strana v týdnech následujících po schůzce vznesla, aby demonstroval vážnost celé situace týkající se Berlína¹²⁶. Sovětský úmysl ukončit americká práva spočívající v přítomnosti v Západním Berlíně a závazcích k jeho dvěma milionům obyvatelům uzavřením mírové smlouvy odmítl americký prezident přijmout¹²⁷. Stejně jako na vídeňské schůzce Chruščovovi i Američanům připomenul, že právo být přítomny v Západním Berlíně a využívat přístupových tras přes

¹²³ GIGLIO, *The Presidency of John F. Kennedy*, str. 80

¹²⁴ GIGLIO, *The Presidency of John F. Kennedy*, str. 80

¹²⁵ Do Soviet Leaders Test New Presidents? Autor: George W. Breslauer Zdroj: *International Security*, Vol. 8, No. 3 (Winter, 1983-1984), str. 83-107 Publikoval: The MIT Press Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/2538701> Staženo: 15/02/2010 15:18

¹²⁶ Radio and Television Report to the American People on the Berlin Crisis, July 25, 1961. John F. Kennedy Presidential Library and Museum. [Online] [Citace: 16. Březen 2010.] Dostupné z: <http://www.jfklibrary.org/Asset+Tree/Asset+Viewers/Audio+Video+Asset+Viewer.htm?guid={2C529501-7B4E-4E12-8C1D-78F9C53F2BDC}&type=Audio>.

¹²⁷ Ibid.

východní Německo si Spojené státy vybojovaly během druhé světové války vítězstvím nad Hitlerem a nacismem.

Akt sovětské vlády spočívající v uzavření mírové smlouvy a tím ohrožení těchto práv nehodlal americký prezident akceptovat, zdůraznil závaznost spojeneckých smluv mezi zeměmi NATO a slíbil v případě útoku na Berlín tento čin považovat za útok na všechny členské státy Severoatlantické aliance¹²⁸. Tím otevřeně vyslovil odhodlání Spojených států jít do války v případě sovětského útoku na Berlín. Varoval, že by bylo „nebezpečnou chybou domnívat se [tak jako někteří v minulosti], že je Západ příliš slabý, sobecký a nejednotný, aby vzdoroval útokům na svobodu.“¹²⁹ Kennedy však zároveň doplnil, že bude připraven, kromě vojenského řešení, také vyjednávat, pokud taková jednání pomohou¹³⁰.

Dále v projevu vyjmenoval konkrétní vojenská opatření, která jako prezident nařídil přijmout, a připustil, že budou pro mnohé americké rodiny představovat přítěž a komplikace. K nim ještě přidal doporučení týkající se civilní obrany v případě jaderné války, kterými se měli Američané řídit a snížit tím na minimum oběti případné radiace. Na projekt civilní obrany Kennedy vyčlenil další finanční prostředky, což mělo za cíl dodat americkým občanům alespoň částečnou naději na přežití případné jaderné války.¹³¹

Na konci svého projevu k Američanům prezident zopakoval, že práva v Berlíně jsou nezpochybnitelná a nelze o nich vyjednávat. Zdůraznil, že „příčina nynějšího mezinárodního problému a napětí je Moskva, ne Berlín. A pokud by začala válka, začne v Moskvě, ne v Berlíně.“¹³² Kennedy také připomněl jednotu transatlantického společenství a vyjádřil přesvědčení o jeho pevnosti v době krize. Povzbudil Američany ke

¹²⁸ Radio and Television Report to the American People on the Berlin Crisis, July 25, 1961. John F. Kennedy Presidential Library and Museum. [Online] [Citace: 16. Březen 2010.] Dostupné z: <http://www.jfklibrary.org/Asset+Tree/Asset+Viewers/Audio+Video+Asset+Viewer.htm?guid={2C529501-7B4E-4E12-8C1D-78F9C53F2BDC}&type=Audio>.

¹²⁹ Ibid.

¹³⁰ Ibid.

¹³¹ Ibid.

¹³² Ibid. (pozn. překl. aut.)

statečnosti a silné vůli, ale zároveň připustil, že je čeká velmi těžká výzva v podobě hrozby jaderné války¹³³.

Zda by byli Američané ochotni nechat přerůst případnou konvenční válku v jadernou, lze pouze spekulovat. 85% občanů Spojených států, podle tehdejšího průzkumu veřejného mínění provedeného Gallupovým ústavem druhý den, bylo ochotných riskovat válku kvůli Berlínu a více než 67% z nich se vyslovilo pro vyslání amerických vojsk do Berlína v případě uzavření přístupových cest¹³⁴. Sám Kennedy doufal, že projevem prokáže americkou odhodlanost rozdělené město bránit a tím zamezí takovému kroku Sovětů, na který by Spojené státy musely vojensky reagovat. Zároveň také chápal ekonomické důvody plynoucí z odlivu pracovní síly z NDR, které Chruščov k zesílení tlaku na vyřešení berlínské otázky vedly¹³⁵.

Kennedy se však obával, v případě ústupků Sovětskému svazu, možného oslabení, či dokonce rozpadu transatlantické aliance. Prezident musel čelit tlaku západoněmeckého kancléře Adenauera požadujícího od Američanů více rezoltní postoj podpořený zesílenými vojenskými opatřeními¹³⁶. Obecně ze strany SRN hrozilo, že se její politické vedení uchýlí k jednostranné akci motivované nacionalistickými snahami o sjednocení¹³⁷. Stejně tak situace v NDR hrozila, z důvodu neustávajícímu toku uprchlíků oslabujícího ekonomiku i kredibilitu režimu, přerůst ve vážnou krizi. To byly další důvody, proč se americká i sovětská strana snažily alespoň o částečné vyřešení situace, které by bylo pro všechny strany přijatelné.

3.4. Berlínská zed'

¹³³ Ibid.

¹³⁴ REEVES, *President Kennedy: Profile in power*, str. 202

¹³⁵ O'DONNELL, Kenneth P. a POWERS, David F. *Johnny, we hardly knew ye*. Boston: Little, Brown and Company, 1970. str. 299

¹³⁶ Ibid.

¹³⁷ PATERSON, Thomas G. 1989. *Kennedy's quest for victory: American foreign policy 1961-1963*. Oxford: Oxford University Press, 1989. str. 40

Ostrost a neústupnost Kennedyho projevu a vojenská opatření, která jeho administrativa přijala, Chruščova překvapila. Před Johnem McCloyem, prezidentovým poradcem a členem amerického výboru pro odzbrojení, se dokonce o projevu vyjádřil jako o „předběžném vyhlášení války Sovětskému svazu“¹³⁸. Chruščov se snažil McCloye zastrašit výroky o nevyhnutelnosti jaderné války v případě amerického vojenského zásahu v Berlíně¹³⁹. 7. srpna 1961 pronesl předseda Chruščov projev, ve kterém znovu potvrdil ochotu podepsat s NDR mírovou smlouvu, ale zdůraznil, že tím nebudou porušena práva přístupu do Berlína¹⁴⁰.

Sovětská strana na americké kroky reagovala zvýšením vojenského rozpočtu a zároveň rozhodnutím porušit slib neprovádět jaderné zkoušky¹⁴¹. Cílem bylo především odradit Spojené státy od vojenské akce v Berlíně, kde bylo pro Chruščova téměř nemyslitelné nepodniknout žádná opatření. Walter Ulbricht na schůzce představitelů zemí Varšavské smlouvy na sovětského vůdce opět naléhal a situaci v rozděleném městě označil za dále neudržitelnou. Stejně tak Chruščov nutně potřeboval upevnit pozici Sovětského svazu v celé východní Evropě, kterou negativně ovlivňoval neutěšitelný odliv východoněmeckých občanů na Západ. Motivem pro silové řešení mohla být také probíhající sovětsko-čínská roztržka a snaha Sovětského svazu ukázat pevnost a neústupnost ve vedení socialistického tábora.

Myšlenka vyřešit kritický stav vybudováním zdi mezi západní a východní částí Berlína údajně napadla Chruščova už v březnu roku 1961, ale zprvu ji zavrhl jako příliš riskantní¹⁴². Znovu mu ji však vnukl J. William Fulbright, předseda Senátního zahraničního výboru, který během televizního interview vyjádřil údiv nad tím, proč „východoněmecký režim neuzavře své hranice“¹⁴³. I z Kennedyho televizního projevu lze vy-

¹³⁸ SCHLESINGER, Arthur M., Jr. *A Thousand Days: John F. Kennedy in the White House*. Boston: Houghton Mifflin Company, 1965. str. 392

¹³⁹ TAUBMAN, *Chruščov: Člověk a jeho doba*, str. 498

¹⁴⁰ REEVES, *President Kennedy: Profile in power*, str. 205

¹⁴¹ Toto rozhodnutí bylo do praxe uvedeno v říjnu téhož roku, kdy Sověti otestovali v historii největší termonukleární bombu o síle 50 megatun TNT (pozn. aut.) viz: TAUBMAN, *Chruščov: Člověk a jeho doba*, str. 499

¹⁴² *Ibid.* str.501

¹⁴³ GIGLIO, *The Presidency of John F. Kennedy*, str. 83

číst, že v něm prezident hovoří o obraně Západního Berlína, nikoli celého města či jeho východní části¹⁴⁴.

Rozhodnutí začít budovat pevnou překážku podél hranice mezi západním a východním Berlínem padlo počátkem srpna, prakticky začala být zeď vztyčována v noci na 13. srpna¹⁴⁵. Toto řešení bylo tragické pro Berlíňany, nikoli však pro Chruščova, či Kennedyho. Americký prezident vnímal stavbu zdi jako obrat v nebezpečné a dlouho-trvající berlínské krizi, i když byl tímto krokem Sovětů znepokojen¹⁴⁶. „Není to nijak pěkné řešení, ale je to sakra o hodně lepší než válka,“ vyjádřil jasně svůj názor na berlínské události Kennedy¹⁴⁷. Sice Spojené státy posílily své divize v Evropě¹⁴⁸, žádné další kroky však, i s ohledem na riziko jejich eskalace ve válku se Sovětským svazem, nepodnikly. Nevyhnuly se tak kritice od berlínského starosty Willyho Brandta, ale uvolnění napětí v americko-sovětských vztazích a odvrácení akutní hrozby vypuknutí války bylo natolik cenné, že vrchol americké odpovědi představovala cesta viceprezidenta Johnsona a generála Claye¹⁴⁹ do Západního Berlína.

Sám prezident Kennedy jel do Západního Berlína podpořit morálku jeho obyvatel až o dva roky později v roce 1963, v létě 1961 se naopak rozhodl nevracet se ani z dovolené. Napětí kolem Berlína však zcela nepolevilo, Chruščov i nadále v dopisech americkému prezidentovi zmiňoval nutnost uzavřít mírovou smlouvu¹⁵⁰. V září roku 1961 prezident Kennedy neustávající neshody mezi Spojenými státy a Sovětským svazem v otázce Berlína zmínil i v OSN, kde znovu hovořil o amerických zájmech a závaz-

¹⁴⁴ Radio and Television Report to the American People on the Berlin Crisis, July 25, 1961. John F. Kennedy Presidential Library and Museum. [Online] [Citace: 21. Březen 2010.] Dostupné z: <http://www.jfklibrary.org/Asset+Tree/Asset+Viewers/Audio+Video+Asset+Viewer.htm?guid={2C529501-7B4E-4E12-8C1D-78F9C53F2BDC}&type=Audio>.

¹⁴⁵ SORENSEN, Theodore C. *Kennedy*. New York: Bantam Books, 1966. str. 593

¹⁴⁶ DALLEK, Robert. *An Unfinished Life: John F. Kennedy 1917-1963*. Boston: Little, Brown and Company, 2003. str. 425

¹⁴⁷ O'DONNELL, POWERS, F. *Johnny, we hardly knew ye*, str. 303

¹⁴⁸ DURMAN, *Popely ještě žhavé: Válka a nukleární mír*, str. 545

¹⁴⁹ Lucius D. Clay, generál americké armády, byl hrdinou první berlínské krize, neboť inicioval letecký most zásobující západní sektory Berlína

¹⁵⁰ Letter From Chairman Khrushchev to President Kennedy, Moscow, September 29, 1961. FRUS 1961-3 Volume VI - Kennedy Khrushchev Exchanges [Online] [Citace: 21. Březen 2010.] Dostupné z:

<http://history.state.gov/historicaldocuments/frus1961-63v06/d21>

(případně dopis z 9. listopadu 1961: <http://history.state.gov/historicaldocuments/frus1961-63v06/d23>)

cích v rozděleném městě¹⁵¹. Během setkání ministrů zahraničí USA a SSSR zopakoval Andrej Gromyko požadavek na uzavření mírové smlouvy, která měla „přehradit cestu rozvoji militarismu a revanšismu v NSR. [...] Uzavření mírové smlouvy by odstranilo vážnou příčinu napětí ve vztazích mezi SSSR a USA.“¹⁵²

V říjnu téhož roku došlo například k vyhocené události na jednom z kontrolních míst, Checkpointu Charlie, mezi západním a východním Berlínem, když proti sobě stály americké a sovětské tanky ve vzdálenosti několika desítek metrů. Rozdělení města zdí, která se stala symbolem studené války, však výrazně nezměnilo ani celkové napětí v americko-sovětských vztazích, ani globální rovnováhu mezi těmito dvěma velmocemi.

¹⁵¹ Address before the General Assembly of the United Nations, September 25, 1961. John F. Kennedy Presidential Library and Museum. [Online] [Citace: 25. Březen 2010.] Dostupné z: <http://www.jfklibrary.org/Asset+Tree/Asset+Viewers/Audio+Video+Asset+Viewer.htm?guid={2C529501-7B4E-4E12-8C1D-78F9C53F2BDC}&type=Audio>.

¹⁵² LUŇÁK, Petr a REINMAN, Michal. *Studená válka 1954-1964: Sovětské dokumenty v českých archivech*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny, 2000. str. 316

4. Závěr

První polovina roku 1961 z pohledu americké administrativy představovala především dva neúspěchy – fiasko v Zátocě sviní a zaostávání ve vesmírných závodech. Nezdařená invaze na Kubu znamenala pro prezidenta Kennedyho velkou mezinárodní porážku, za kterou veřejně přiznal odpovědnost. Chruščov si z Kennedyho jednání vyvodil závěr, že nový americký prezident je, i v porovnání s jeho předchůdcem Dwightem D. Eisenhowerem, slabý a nerozhodný. Tím tak citelně oslabil Kennedyho vyjednávací pozice, neboť stejnou opatrnou politiku jako v případě Kubu mohla sovětská strana očekávat i v dalších klíčových oblastech, především v Berlíně.

Úspěch sovětské kosmonautiky jen dodal Nikitu S. Chruščovovi sebevědomí a podpořil ho v myšlence co nejdříve se s americkým protějškem setkat. Pro Chruščova představovalo možné úspěšné setkání také posílení vlastní politické pozice a šanci vyřešit problém mírové smlouvy s Německem. Schůzka s Kennedym umožnila Chruščovovi nového prezidenta poznat a zjistit, do jaké míry je ochoten bránit americké závazky ve světě a jakým směrem se jeho zahraniční politika mohla ubírat.

Zůstává otázkou, zda i pro Spojené státy bylo setkání, uspořádané počátkem června, vhodně načasované. Jejich zahraniční politika se nacházela spíše v defenzivě, částečně díky Kubě, částečně také kvůli trvajícím potížím v Laosu, ve kterém byly Spojené státy v rámci doktríny *containmentu*¹⁵³ angažovány. Nadále zůstávaly nevyřešeny otázky Berlína a zákazu jaderných zkoušek, stejně jako jejich případné kontroly, na kterých se dlouhodobě Spojené státy a Sovětský svaz neshodovaly. Výsledek setkání s Chruščovem nešlo dopředu odhadnout, Kennedy si od něj sliboval především vyjasnění pozic v důležitých otázkách a pokrok v jednání o jaderných zkouškách. Kdyby

¹⁵³ doktrína *containmentu* (česky zadržování) byla hlavní zahraničně-politickou strategií USA během studené války, kterou přijal prezident Truman v reakci na převzetí původně britských závazků v Řecku a Turecku. Spočívala v důsledném zadržování růstu sovětského vlivu a podporu prozápadních sil třetích zemí.

však americká strana jednání odvolala, pravděpodobně by toto rozhodnutí zanechalo dojem prezidentovy slabosti a mezinárodní situaci nevyřešilo.

Pokud však americká strana zamýšlela dosáhnout konkrétních závazků, měla dopředu dohodnout seznam témat, o kterých se bude jednat, a také vést tato jednání nejprve na nižších úrovních. Místo toho se celý jeden den diskutovalo pouze o ideologických otázkách, což nevedlo k žádnému pokroku a americké straně průběh debaty spíše uškodil. Chruščov, pod dojmem řečnické převahy nad málo zkušeným Kennedym, druhý den nejen, že nebyl ochoten dojít ke kompromisu, ale ještě zostřil své hrozby. Prezident Kennedy v otázce zahraniční politiky neměl příliš mnoho zkušeností – sice byl členem Zahraničního výboru Senátu a předsedou nově vytvořeného Podvýboru pro Afriku, ale ve vztazích se Sovětským svazem se musel spoléhat především na své poradce a odborníky.

Na setkání s Chruščovem se americký prezident důkladně připravoval, ale i přes to byl nakonec zaskočen hrubostí a neústupností v projevu první tajemníka ÚV KSSS. Do té doby se nesetkal s takovým oponentem, jakého představoval sovětský vůdce. Chruščov vystupoval z pozice síly, zopakoval své hrozby ohledně uzavření mírové smlouvy s NDR a Kennedy mu v některých pasážích jednání nebyl schopen účinně oponovat. Tento fakt mohl být částečně způsoben prezidentovým nepříznivým zdravotním stavem, který se podle lékařů projevoval sníženou psychickou odolností. Americký prezident přesto v klíčové otázce Berlína neustoupil. Zůstala tak nevyřešena a místo uvolnění ve vzájemných vztazích přišlo ochlazení směřující ke krizi.

Pravděpodobně právě díky tomu, že se Kennedy zcela nepodvolil a vyjádřil neshlas s návrhem na uzavření mírové smlouvy, nedošlo ze sovětské strany v Evropě bezprostředně po summitu k žádnému politickému kroku ohrožujícímu mír. Americký prezident a jeho tým správně vyhodnotili vzniklou situaci, když se rozhodli vyslat Chruščovovi další signály o odhodlání bránit Západní Berlín. Zvýšení vojenského rozpočtu a prezidentův projev sovětskou stranu překvapily a ta se rozhodla hledat jiné řešení kritické situace v rozděleném městě. Zároveň ale Sovětskému svazu zbyl dostatečný manévrovací prostor pro přijetí takového řešení, které jeho politickému vedení

umožňovalo neztratit politickou tvář. Stavba zdi nepředstavovala ideální řešení, ale pomohla zmírnit napětí na obou stranách železné opony.

Celkově však nelze o summitu říci, že by byl úspěšný. Ani jeden z politiků nedosáhl předem stanoveného cíle, pouze v případě Laosu se oba státníci shodli na zastavení bojů. Kennedymu se nepodařilo vyvrátit Chruščovův předpoklad, že americký prezident je slabý a jeho rozhodnutí jsou ovlivněna názory lidí z vojenských a zpravodajských kruhů. Chruščovovi nedokázal zastrašit Kennedyho natolik, aby mu přestal klást odpor v provádění politiky v Evropě a na dalších místech ve světě. Je možné, že výsledek summitu urychlil sled berlínských událostí, ale ty by s největší pravděpodobností následovaly i v případě neuskutečnění vídeňského setkání.

Teprve během kubánské raketové krize, odehrávající se na podzim roku 1962, bylo možné docenit význam vzájemné komunikace mezi J. F. Kennedym a N. S. Chruščovem. Navázání kontaktů, ke kterému došlo během schůzky ve Vídni, se ukázalo být jedním z klíčových faktorů pro vyřešení situace s největším potenciálem přerůst v jaderný konflikt za celé trvání studené války. Setkávání vrcholných představitelů Spojených států amerických a Sovětského svazu se stalo součástí diplomacie éry bipolárního rozdělení světa a i díky němu mohla nakonec být studená válka ukončena. To už ale s jinými aktéry a za zcela jiných okolností, než které charakterizovaly summit ve Vídni v roce 1961.

Seznam literatury a elektronických zdrojů

knihy:

DALLEK, Robert. *An Unfinished Life: John F. Kennedy 1917-1963*. Boston: Little, Brown and Company, 2003.

DURMAN, Karel. *Popely ještě žhavé: Válka a nukleární mír*. Praha: Karolinum, 2004.

GIGLIO, James N. *The Presidency of John F. Kennedy*. Lawrence: University Press of Kansas, 1991.

GROMYKO, Anatolij A. *Vnešnjaia politika SŠA: uroki i dejstvitel'nost': 60-70-je gody*. Moskva: Meždunarodnyje otnošenija, 1978.

GROMYKO, Andrej Andrejevič. *Pamjatnoje*. Moskva: Politizdat, 1988.

KVAČEK, Robert, et al. *20. století o sobě: dějiny v dokumentech*. Liberec: Dialog, 2005.

LUŇÁK, Petr a REINMAN, Michal. *Studená válka 1954-1964: Sovětské dokumenty v českých archivech*. Praha : Ústav pro soudobé dějiny, 2000.

LUŇÁK, Petr. *Západ. Spojené státy a Evropa ve studené válce*. Praha : Nakladatelství Libri, 1997.

O'DONNELL, Kenneth P. a POWERS, David F. *Johnny, we hardly knew ye*. Boston: Little, Brown and Company, 1970.

PATERSON, Thomas G. 1989. *Kennedy's quest for victory: American foreign policy 1961-1963*. Oxford: Oxford University Press, 1989.

REEVES, Richard. *President Kennedy: Profile in power*. New York: SIMON AND SCHUSTER, 1993.

REYNOLDS, David. *Summits: Six Meetings that Shaped the Twentieth Century*. London: Penguin Books, 2008.

SCHLESINGER, Arthur M., Jr. *A Thousand Days: John F. Kennedy in the White House*. Boston: Houghton Mifflin Company, 1965.

SORENSEN, Theodore C. *Kennedy*. New York: Bantam Books, 1966.

TAUBMAN, William. *Chruščov: Člověk a jeho doba*. Praha: BB/Art, 2005.

články:

A Ban on Nuclear Tests: The Course of the Negotiations, 1958-1962 Autor: Richard Scott Zdroj: *International Affairs* (Royal Institute of International Affairs 1944), Vol. 38, No. 4 (Oct., 1962), str. 501-510 Publikoval Blackwell Publishing on behalf of the Royal Institute of International Affairs Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/2609574> (23/02/2010)

A FRAGILE DETENTE: The U-2 Incident Re-examined Autor: James A. Nathan Zdroj: *Military Affairs*, Vol. 39, No. 3 (Oct., 1975), str. 97-104 Publikoval Society for Military History Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/1986900> (15/02/2010)

Do Soviet Leaders Test New Presidents? Autor: George W. Breslauer Zdroj: *International Security*, Vol. 8, No. 3 (Winter, 1983-1984), str. 83-107 Publikoval The MIT Press Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/2538701> (15/02/2010)

Kennedy and Achilles: A Classical Approach to Political Science Autor: Michael Nelson Zdroj: *PS: Political Science and Politics*, Vol. 29, No. 3 (Sep., 1996), str. 505-510 Publikoval American Political Science Association Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/420832> (03/01/2010)

Kennedy in the Presidency: A Premature Appraisal Autor: Richard E. Neustadt Zdroj: *Political Science Quarterly*, Vol. 79, No. 3 (Sep., 1964), str. 321-334 Publikoval The Academy of Political Science Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/2145903> (: 15/02/2010 15:40

Personality and Decision-Making: John F. Kennedy in Four Crisis Decisions Autor: Thomas M. Mongar Zdroj: *Canadian Journal of Political Science / Revue canadienne de science politique*, Vol. 2, No. 2 (Jun., 1969), str. 200-225 Publikoval Canadian Political Science Association and the Société québécoise de science politique Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/3231500> (03/01/2010)

President Kennedy's National Security Policy: A Reconsideration Autor: Anna Kasten Nelson Zdroj: *Reviews in American History*, Vol. 19, No. 1 (Mar., 1991), str. 1-14 Publikoval The Johns Hopkins University Press Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/2703369> (03/01/2010)

SLANTCHEV, Branislav L. National Security Strategy:Flexible Response, 1961-1968. [Online] [Citace: 24. Duben 2010] Dostupné z: <http://slantchev.ucsd.edu/courses/nss/lectures/16-flexible-response.pdf>

The Berlin Crisis 1958-1962 Autor: Elisabeth Barker Zdroj: International Affairs (Royal Institute of International Affairs 1944-), Vol. 39, No. 1 (Jan., 1963), str. 59-73 Publikoval Blackwell Publishing on behalf of the Royal Institute of International Affairs Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/2610505> (15/02/2010)

internetové zdroje:

Address before the General Assembly of the United Nations, September 25, 1961. John F. Kennedy Presidential Library and Museum. [Online] [Citace: 25. Březen 2010] Dostupné z: <http://www.jfklibrary.org/Asset+Tree/Asset+Viewers/Audio+Video+Asset+Viewer.htm?guid={2C529501-7B4E-4E12-8C1D-78F9C53F2BDC}&type=Audio>.

Aide-Mémoire handed by Mr. Khrushchev to President Kennedy in Vienna (June 4, 1961). ENA. [Online] [Citace: 16. Březen 2010] Dostupné z: http://www.ena.lu/aide_memoire_nikita_khrushchev_john_kennedy_vienna_june_1961-02-3839.pdf

Inaugural Address of President John F. Kennedy. John F. Kennedy Presidential Library and Museum. [Online] [Citace: 22. Únor 2010] Dostupné z: <http://www.jfklibrary.org/Historical+ReZdrojs/Archives/Reference+Desk/Speeches/JFK/003POF03Inaugural01201961.htm>

Letter From Chairman Khrushchev to President Kennedy, Moscow, September 29, 1961. FRUS 1961-3 Volume VI - Kennedy Khrushchev Exchanges [Online] [Citace: 21. Březen 2010] Dostupné z: <http://history.state.gov/historicaldocuments/frus1961-63v06/d21>

Letter From President Kennedy to Chairman Khrushchev, February 22, 1961. FRUS 1961-3 Volume VI - Kennedy Khrushchev Exchanges [Online] [Citace: 28. Únor 2010] Dostupné z: http://www.state.gov/www/about_state/history/volume_vi/exchanges.html.

Line of approach to Khrushchev, Special Background Paper Prepared in the Department of State, June 1, 1961. FRUS 1961-3 Volume V – Soviet Union [Online] [Citace: 28. Únor 2010] Dostupné z: http://www.state.gov/www/about_state/history/vol_v/80_85.html

Memorandum of Conversation, Vienna, June 3, 1961. FRUS 1961-3 Volume V – Soviet Union [Online] [Citace: 28. Únor 2010] Dostupné z:

http://www.state.gov/www/about_state/history/vol_v/80_85.html

Memorandum of Conversation, Vienna, June 4, 1961. FRUS 1961-3 Volume V – Soviet Union [Online] [Citace: 28. Únor 2010] Dostupné z:

http://www.state.gov/www/about_state/history/vol_v/86_89.html

Message to the Congress on Urgent National Needs (Excerpt), May 25, 1961. John F. Kennedy Museum and Presidential Library. [Online] [Citace: 23. Únor 2010] Dostupné z:

<http://www.jfklibrary.org/Asset+Tree/Asset+Viewers/Audio+Video+Asset+Viewer.htm?guid={573E950E-8353-499C-9321-4E2223C3A185}&type=Audio>.

Message From Chairman Khrushchev to President-elect Kennedy, Moscow, November 9, 1960. FRUS 1961-3 Volume VI - Kennedy Khrushchev Exchanges [Online] [Citace: 24. Únor 2010] Dostupné z:

http://www.state.gov/www/about_state/history/volume_vi/exchanges.html

Message From President-elect Kennedy to Chairman Khrushchev, November 10, 1960. FRUS 1961-3 Volume VI - Kennedy Khrushchev Exchanges. [Online] [Citace: 24. Únor 2010] Dostupné z:

http://www.state.gov/www/about_state/history/volume_vi/exchanges.html.

News conference 10 by President John F. Kennedy Friday, April 21, 1961, 10:00 a.m. EST. John F. Kennedy Presidential Library and Museum. [Online] [Citace: 24. Únor 2010] Dostupné z:

http://www.jfklibrary.org/Historical+ReZdrojs/Archives/Reference+Desk/Press+Conferences/003POF05Pressconference10_04211961.htm.

Radio and Television Report to the American People on the Berlin Crisis, July 25, 1961. John F. Kennedy Presidential Library and Museum. [Online] [Citace: 16. Březen 2010] Dostupné z:

<http://www.jfklibrary.org/Asset+Tree/Asset+Viewers/Audio+Video+Asset+Viewer.htm?guid={2C529501-7B4E-4E12-8C1D-78F9C53F2BDC}&type=Audio>.

Report by Dean Acheson, Washington, June 28, 1961. FRUS 1961-3 Volume XIV – Berlin Crisis 1961-1962 [Online] [Citace: 16. Březen 2010] Dostupné z:

http://www.state.gov/www/about_state/history/vol_v/86_89.html

Telegram From the Embassy in the Soviet Union to the Department of State, Moscow, April 18, 1961. FRUS 1961-3 Volume VI - Kennedy Khrushchev Exchanges [Online] [Citace: 24. Únor 2010] Dostupné z:

http://www.state.gov/www/about_state/history/volume_vi/exchanges.html.

Telegram From the Department of State to Secretary of State Rusk at Geneva, May 16, 1961. FRUS 1961-3 Volume VI - Kennedy Khrushchev Exchanges. [Online] [Citace: 28. Únor 2010] Dostupné z:
http://www.state.gov/www/about_state/history/volume_vi/exchanges.html.

Příloha

1) Sovětské aide-mémoire z 4. června 1961

(zdroj:http://www.ena.lu/aide_memoire_nikita_khrushchev_john_kennedy_vienna_june_1961-02-3839.pdf)

Aide-Mémoire handed by Mr. Khrushchev to President Kennedy in Vienna

4th June 1961

1. The peace settlement with Germany, dragged out for many years, has largely predetermined the dangerous development of events in Europe in the postwar period. Very important allied decisions on rooting out militarism in Germany, which the governments of the United States and the USSR regarded at the time as a “guarantee of lasting peace”, were implemented only in part and are now virtually not observed on the greater part of German territory. Of the governments of the two German States that have taken shape since the war, only the Government of the German Democratic Republic recognises these agreements and adheres to them. The Government of the Federal Republic of Germany openly expresses its negative attitude to them, fosters sabrerattling militarism and comes out in favour of revision of the German frontiers, revision of the results of the second world war. It seeks to build up a strong military base for its aggressive plans, to foster a dangerous hotbed of conflicts on German soil and to set at loggerheads the former allies in the anti-nazi coalition.

The western powers permitted the Federal Republic of Germany to set about stockpiling weapons and building up an army obviously exceeding defence requirements. Other dangerous steps by the NATO powers were their permission for the Federal Republic of Germany to build warships with a displacement of up to 6,000 tons, and also to use British, French and Italian territory for military bases of the Federal Republic of Germany.

2. The Soviet Government sincerely strives for the elimination of the causes engendering tension between the USSR and the United States and for a change-over to constructive friendly cooperation. The conclusion of a German peace treaty would bring both countries much closer to this aim. The USSR and the United States fought shoulder to shoulder against nazi Germany. It is their common duty to conclude a German peace treaty and thus create a firm guarantee that forces which could plunge the world into another still more devastating war will never rise on German soil. If the Soviet Union's desire to strengthen peace and to prevent the unleashing of another world war in Europe does not differ from the intentions of the United States Government, it will not be difficult to reach agreement.

3. Proceeding on the basis of a realistic assessment of the situation, the Soviet Government advocates the immediate conclusion of a peace treaty with Germany. The question of a peace treaty is a question of the national security of the USSR and many other States. It is no longer possible to leave the situation in Germany without changes. All conditions for the conclusion of a peace treaty have long since matured and such a treaty must be concluded. The essence of the matter is by whom and how it will be concluded and whether there will be unnecessary delays involved.

4. The Soviet Government does not aim at prejudicing the interests of the United States or other powers in Europe. It does not propose any changes in Germany or in West Berlin which would benefit only one State or one group of States. The USSR considers it necessary for the sake of strengthening peace to record the situation that took shape in Europe after the war, to formulate and consolidate *de jure* the immutability of the existing German frontiers and to normalise the situation in West Berlin on the basis of reasonable consideration for the interests of all sides.

For the sake of reaching agreement on a peace treaty the Soviet Union does not insist on the immediate withdrawal of the Federal Republic of Germany from NATO. After the conclusion of a peace treaty both German States could for a certain period remain members of those military groupings to which they now belong.

The Soviet proposal does not tie up the conclusion of the peace treaty with recognition of the German Democratic Republic or the Federal Republic of Germany by all parties to this treaty. To recognise or not to recognise this or that State is a matter for each government.

If the United States is not ready to sign a single peace treaty with both German States, a peace settlement could be effected on the basis of two treaties. In this case the member States of the anti-Nazi coalition would sign a peace treaty with both or with one German State at their discretion. These treaties need not have identical texts but they must contain the same provisions on the major questions of a peace settlement.

5. The conclusion of a German peace treaty would also solve the problem of normalising the situation in West Berlin. West Berlin, deprived of a firm international status, is now a place where Bonn's revenge-seeking elements constantly maintain extreme tension and stage all kinds of provocations very dangerous to the cause of peace. We must prevent a development under which the strengthening of West German militarism might lead to irreparable consequences due to the unsettled situation in West Berlin.

At present the Soviet Government sees no better solution to the problem of West Berlin than its conversion into a demilitarised free city. The implementation of the proposal for a free city would normalise the situation in West Berlin, taking due account of the interests of all sides. The occupation régime preserved there has long since outlived its day; it has lost any connection with the aims for the sake of which it was created, and with the allied agreements on Germany on the basis of which it has existed. The occupation rights, of course, would discontinue with the conclusion of a German peace treaty, no matter whether it were signed with both German States or only with the German Democratic Republic, inside whose territory West Berlin lies.

The Soviet Government advocates that the free city of West Berlin should freely effect its communications with the outside world and that its domestic system should be determined by the free expression of the will of its population. Of course, the United States, like all other countries, would have every opportunity to maintain and develop its relations with the free city. In general, West Berlin, as the Soviet Government sees it, must be strictly neutral. It must not be tolerated, of course, that West Berlin should be further used as a base for provocative hostile activity against the USSR, the German Democratic Republic or any other State and continue to remain a dangerous centre of tension and international conflicts.

The USSR proposes that the most reliable guarantees should be established against intervention in the affairs of the free city by any State. As a guarantor of the free city, token contingents of troops of the United States, the United Kingdom, France and the Soviet Union could be stationed in West Berlin. Nor would the USSR object to the stationing in West Berlin of troops of neutral countries under United Nations auspices for the same purpose. The status of the free city could be appropriately registered at the United Nations and sealed with the authority of that international organisation. The Soviet side agrees to discuss any other measures which could guarantee the freedom and independence of West Berlin as a free demilitarised city.

The West Berlin settlement must, of course, take into consideration in every way the necessity for respect for, and strict observance of, the sovereign rights of the German Democratic Republic, which is known to have expressed its readiness to adhere to an appropriate agreement and to respect it.

6. The Soviet Government proposes that a peace conference be called already at the present time without any delay, a German treaty concluded and the question of West Berlin as a free city settled on this basis. If, for one reason or another, the governments of the United States and other western powers are at present not yet ready for this, an interim solution could be adopted for a definite period.

The four powers will urge the German States to agree in any way acceptable to them on the questions pertaining to a peace settlement with Germany and reunification. The four powers will declare in advance that they will recognise any agreement which the Germans may reach.

In the event of a positive outcome to the talks between the German Democratic Republic and the Federal Republic of Germany, a single peace treaty would then be agreed and signed. If the German States are not able to agree on the aforementioned questions, measures will be taken for the conclusion of a peace treaty with both German States or with one of them at the discretion of the countries concerned.

In order not to drag out the peace settlement it is necessary to establish deadlines within which the Germans must explore the possibilities of agreements on questions falling within their internal competence. The Soviet Government regards a period not exceeding six months as adequate for such talks. This period is fully adequate for contact between the Federal Republic of Germany and the Democratic Republic of Germany and for talks between them, since in the 16 years since the war understanding has matured of the necessity for liquidating the remnants of the second world war in Europe.

7. The Soviet Government is ready to examine any constructive proposals by the United States Government on a German peace treaty and the normalisation of the situation in West Berlin. The Soviet Government will show the maximum of goodwill in order to solve the problem of a German peace treaty by mutual agreement between the USSR, the United States and other States concerned. The signing of a German peace treaty by all parties to the anti-nazi coalition and a settlement on this basis of the question of the neutral status of West Berlin would create the best conditions for confidence between States and the solution of such major international problems as disarmament and others. If the United States does not show an understanding of the necessity for concluding a peace treaty, we shall regret this, since we would have to sign a peace treaty, which it would be impossible and dangerous to delay further, not with all States, but only with those that want to sign it.

The peace treaty will specifically record the status of West Berlin as a free city, and the Soviet Union, like the other parties to the treaty, will, of course, strictly observe it and measures will also be taken to see to it that this status is also respected by the other countries. At the same time this will also mean the liquidation of the occupation régime in West Berlin with all the consequences arising from this. In particular, the questions of using land, water and air communications across the territory of the German Democratic Republic will have to be settled not otherwise than through appropriate agreements with the German Democratic Republic. This is only natural, since control over such communications is an inalienable right of any sovereign State.

8. The conclusion of the German treaty will be a major step towards a final postwar settlement in Europe which the Soviet Union has invariably been striving for.

Summary

This bachelor thesis concerns the topic of the bilateral meeting between American President John Fitzgerald Kennedy and his Soviet counterpart Nikita Sergeyevich Khrushchev that took place during the tensed period of the Cold War at the outset of the sixties. The main purpose of the thesis was to evaluate the summit from the American perspective. It summarized the preceding political events, the course of the summit itself and also the imminent impact on the subsequent development.

The vis-a-vis talks between the Americans and the Soviets were preceded by the series of reciprocal correspondence as well as an extensive preparation of the Kennedy Administration. The President set the goal to initiate a new period of the mutual relationship, which would ease the tensions between East and West and help to avoid an eventual direct confrontation.

The initial premises favoured the Soviet Union – their unexceptionably successful human spaceflight diminished the American space programme and boosted the Soviet self-confidence. The United States also sustained another defeat in their effort to overthrow Fidel Castro and his regime on the island of Cuba. Especially, the Bay of Pigs fiasco undermined the American bargaining position, because it was perceived as a proof of an impotency to act decisively.

Apparently, these two factors influenced the American position in a negative way and impeded the negotiations about vital topics, above all the Berlin question. The future of the divided city preoccupied President Kennedy's mind, but also the risk of inevitable nuclear war between the United States and the Soviet Union influenced the summit talks substantially. That was also the reason why the United States sought reaching a progress in the issue of the banning tests of nuclear weapons.

The meeting itself proceeded in a harsh tone and President Kennedy together with Chairman Khrushchev were not able to reach the consensus. The Laos represented the only exception, but the other issues remained unsolved. The most serious

point of the discussion - Berlin and the possibility of one-sided peace treaty signing - became the visible proof of the Vienna setback. No tangible conclusion that could lead to the releasing the tensions was made. Despite that, the United States demonstrated their willingness to defend their rights and to keep the commitments in Berlin as well as in the whole of Western Europe.

The events following the summit showed the Soviet reluctance against a direct military action in Europe. Instead of the escalation decided the Soviet Union to erect a wall dividing Berlin into two parts. Paradoxically, it helped to solve the whole situation and also to avert a full-scale war. It is questionable whether the situation in Berlin could unfold differently. The risk of the potential conflict definitely influenced the final solution but also President Kennedy's firmness contributed significantly to that outcome.

The American diplomacy led by President Kennedy met therefore particular success, but still it is not possible to assess the output of the summit as revolutionary. Kennedy did not achieve one of the primary goals – to convince his Soviet counterpart totally that the United States was prepared to defend its interests by using all necessary means, including the nuclear weapons. On the other hand, Chairman Khrushchev was also not able to discourage the American delegation from the keeping their essential rights in Berlin.

The main contribution of the summit was the opportunity to confront the new American President with the Soviet leader. They both could make their own judgement about the other one and not merely rely upon the observations of their predecessors or aids. Consequently, the summit in Vienna turned out to be the important trial for both political leaders that later enabled peaceful settlement of the Cuban Missile Crisis, probably the most serious one in the whole Cold War era. This finding proved that both Kennedy and Khrushchev, despite their weaknesses and mistakes, turned out to be pragmatic politicians. Simultaneously, it demonstrated that the summing could be effective instrument of international politics.